

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Grau de Filologia Catalana

Treball de Fi de Grau

Curs 2023-2024

**ESTUDI SOBRE EL LÈXIC TORTOSÍ ENFRONT DE L'ESTÀNDARD NORMATIU
CATALÀ. MANTENIMENT O RECESSIÓ?**

Èric Borrego i Albiol

Tutoritzat per: **Àngels Massip i Bonet**

4 QUALITY
EDUCATION

Barcelona, 14 de juny de 2024

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

RESUM

Este treball de fi de grau té com a objectiu principal, des d'un punt de vista lingüístic i sociolingüístic i amb una perspectiva sincrònica, el comportament del dialecte tortosí respecte de l'estàndard. Així, es pretén observar de quina manera els parlants cedixen la seua parla autòctona a favor de l'estàndard oral oriental. L'estudi se centrarà sobretot en els aspectes lèxics del tortosí, encara que també s'analitzarà el canvi en la morfosintaxi.

En primer lloc, es durà a terme una enquesta lèxica tancada a nou informants autòctons de les Terres de l'Ebre: un total de 88 preguntes, entre les quals es pregunten aspecte lèxics —que conformen la major part de l'enquesta— i morfosintàctics. Els informants es distribuïran per franges d'edat d'entre 18 – 35 anys, 36 – 55 anys i de més de 55 anys.

En segon lloc, també es faran tres entrevistes obertes amb l'objectiu d'analitzar la parla oral col·loquial i espontània dels informants. Les entrevistes es transcriuran seguint un criteri de transcripció mixta i s'expressaran només els fragments de més rellevància per a l'estudi.

Quant a l'estructura, el treball constarà de quatre parts. A la part I n'exposarem el marc teòric, i també el geogràfic i històric; és a dir, la contextualització geogràfica i cultural de les Terres de l'Ebre. Així mateix, s'exposaran les característiques principals del dialecte tortosí. Dedicarem la part II a la metodologia emprada per a realitzar l'estudi: criteris de selecció dels informants, zona d'estudi i construcció de les enquestes.

Bastim la part III amb l'anàlisi de les dades recollides. Estes dades apareixeran representades amb gràfics de sectors i, com que hi ha una límit d'extensió, només apareixeran els mots més rellevants per a l'estudi. Tanmateix, totes les respostes estaran recollides en els *Annexos* d'este treball.

En darrer terme, a la part IV, s'hi presentaran les conclusions de l'estudi, en què es posarà de manifest el procés de substitució de les variants orals tortosines a favor de les solucions estàndards orals orientals. Més concretament, es revelarà la situació actual del tortosí i de quina manera l'estàndard propicia el procés de substitució dialectal.

Paraules clau: *estàndard, dialecte tortosí, Terres de l'Ebre, procés de substitució, lèxic.*

ABSTRACT

This final degree project aims, from a linguistic and sociolinguistic perspective and with a synchronic view, to study the behaviour of the tortosí dialect in relation to the standard Catalan language. The goal is to observe how speakers are shifting from their native language in favour of the Eastern oral standard. The study will focus mainly on the lexical aspects of tortosí, although the change in morphosyntax will also be analysed. Firstly, a closed lexical survey will be conducted with nine native informants from the Ebro lands, consisting of a total of 88 questions covering lexical and morphosyntactic aspects. The informants will be divided into age groups of 18-35 years, 36-55 years, and over 55 years. Secondly, three open interviews will be conducted to analyse the colloquial and spontaneous oral speech of the informants. The interviews will be transcribed following a mixed transcription criterion, and only the most relevant fragments for the study will be expressed. The work will consist of four parts. Part I will present the theoretical framework and will including the geographical and cultural context of the Ebro lands, and the main characteristics of the tortosí dialect. Part II will focus on the methodology used for the study: informant selection criteria, study area, and survey construction. Part III will analyse the collected data, presented in the form of sector graphs, with only the most relevant words for the study due to space limitations. However, all responses will be included in the annexes of this work. Finally, Part IV will present the study's conclusions, highlighting the process of replacing oral tortosí with Eastern oral standard solutions. Specifically, it will reveal the current situation of tortosí and how the standard language promotes the dialectal substitution process.

Keywords: estàndard, dialecte tortosí, terres de l'Ebre, procés de substitució, lèxic.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, agraiixo este treball a la meua tutora Àngels Massip i Bonet per guiar-me durant tot el procés d'investigació i encoratjar-me a continuar investigant aspectes dialectològics de la parla, que d'alguna manera sempre ha estat el meu somni.

També vull agrair el suport de la meua família, sobretot a mos pares i a ma iaia, per haver estat sempre al meu costat i haver-me ofert l'oportunitat d'estudiar filologia catalana. Sense ells, tot això no seria possible.

A banda, agraiixo a tot el meu cercle d'amics i coneguts per oferir-se voluntaris a participar sempre com a informants dels meus treballs anteriors, del present i dels futurs. I també a la meua parella per animar-me a continuar investigant la llengua i les seues particularitats.

Finalment, m'agradaria fer una menció especial al meu tiet Pau, filòleg i traductor, qui ha estat, personalment, el meu mentor lingüístic durant molts anys: sense ell, el meu afany per estudiar la llengua no hagués estat el mateix.

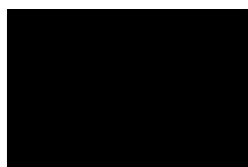

Amb aquest escrit declaro que sóc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres.

Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18, del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 17 de juny de 2024

Signatura:

ÍNDEX

1. Introducció.....	1
1.1. Justificació de l'interès	1
2. Hipòtesi i objectius.....	2
3. Estat de l'art	3
3.1. Síntesi de l'estat de l'art.....	5
4. Marc geogràfic i històric	5
4.1. Trets distintius del dialecte tortosí	8
5. Marc teòric	8
5.3. Mètodes i eines	9
6. Marc pràctic. Metodologia	10
6.1. Zona de l'estudi.....	10
6.2. Els informants	11
6.3. Enquesta lèxica tancada	12
6.4. Enquesta oberta.....	12
7. Anàlisi de dades obtingudes	13
7.1. Lèxic prototípic del tortosí.....	13
7.2. Enquesta lèxica tancada. Tractament de dades	14
7.2.1. Observacions.....	18
7.2.2. Conclusions.....	20
7.3. Enquesta oberta. Transcripció i anàlisi lingüística.....	21
7.3.1. Observacions.....	23
7.3.2. Conclusions.....	24
8. Conclusions generals.....	24

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Justificació de l'interès

Este treball naix en gran part de les meues arrels, però també de l'interès constant per descobrir i, sobretot, per mantindre una terra i un dialecte que de vegades semblen oblidats. En els darrers anys, he observat com el meu entorn més proper ha perdut part del seu propi dialecte i, de manera inconscient, ha adoptat trets del dialecte oriental estàndard. Este canvi ha estat progressiu i silenciós, perquè l'estàndard oriental oral ha arribat com si fos el cavall de Troia: sense que ningú se n'adonés. Per tant, l'interès pel treball té dos vessants clares.

D'una banda l'interès social —estretament lligat a les meues arrels— és condició *sine qua non* en este treball, ja que el canvi lingüístic prové, molt sovint, d'un canvi de mentalitat en la societat. Per això, serà important situar el marc mental i l'historicosocial dels parlants de les Terres de l'Ebre. Una mentalitat que sempre ha ofert resistència a les zones centrals i septentrionals de Catalunya, no pas per gust, sinó com a mecanisme de defensa i, per tant, per obligació. Tanmateix, esta reacció ha estat incapaç de frenar el procés d'estandardització latent a tot el territori català, de manera que els parlants del tortosí han cedit part de les seues característiques identitàries a l'estàndard oriental.

D'una alta banda, l'interès lingüístic. En reiterades ocasions, he pogut observar com el meu cercle més proper apostava per l'estàndard oral oriental durant les converses orals col·loquials. Sense pudor ni vacil·lació del que havien dit. Així, doncs, avui dia no és d'estranyar que els xiquets juguen amb *baldufes* i hagen desat les *barallugues* al calaix dels records; que l'associació ja no sigue de *jóvens* perquè la *n* s'ha perdut pel camí; que la *carrasca* i el *panís* s'hagen extingit i ara només es planten *alzines* i *blat de moro*; que a la Ràpita ja no se celebren les jornades del *polp*, sinó les del *pop*; i així, un fotimer de paraules i trets autòctons que han anat desapareixent i cedint la seua plaça a un dels molts invasors de les Terres de l'Ebre: l'estàndard oriental. A tot això, cal sumar-hi la poca consciència lingüística dels parlants del territori que, o bé per desinformació o bé per desinterès, ha provocat el canvi en certs aspectes de la parla autòctona, fet que ha provocat que les solucions adoptades pels parlants del tortosí ja no siguen les pròpies, sinó les que són «català correcte».

Este treball, però, no pretén ser un menyspreu cap a l'estàndard oriental, ni tampoc una defensa fèrria del dialecte tortosí. Únicament, naix de la voluntat, i la necessitat, de crear una consciència lingüística sòlida i ferma que permeta als parlants del tortosí mantindre la seua

identitat com a poble i, de retruc, evidenciar que l'estandardització total del territori només pot desembocar en la pèrdua de la riquesa lingüística del català. Per tant, parafrasejant Enric Valor, «tots els habitants de les Terres de l'Ebre estem moralment obligats a contribuir a l'ús, el conreu, el respecte i la difusió del tortosí, el nostre català».

2. HIPÒTESI I OBJECTIUS

L'observació prèvia del panorama lingüístic tortosí indica un fenomen de deserció dialectal a favor de l'estàndard oriental, sobretot en la generació més jove, la qual ni tan sols n'és conscient.

A partir d'estos fets, es poden plantejar les hipòtesis següents, que serviran per estructurar el cos del treball: en primer lloc, la realitat lingüística de Catalunya gira al voltant de l'estàndard oriental, simplement per una qüestió demogràfica i de prestigi social. En segon lloc, este prestigi afecta directament la consciència dels parlants del tortosí, els quals, a causa de la pressió de l'estàndard, se senten obligats a canviar de dialecte. Tot això provoca la pèrdua progressiva de la transmissió lingüística generacional, que és la que assegura la supervivència d'una llengua i, en este cas, d'un dialecte.

La hipòtesi principal, per tant, serà constatar que el dialecte tortosí està entrant en un procés de substitució de molts trets lingüístics a favor de l'estàndard oral oriental.

Per tant, els objectius d'esta recerca seran:

- Situar geogràficament i històricament el parlar tortosí, a partir de la bibliografia més recent possible.
- Recollir dades lingüístiques de parlants de les Terres de l'Ebre, a partir del registre col·loquial oral i, sobretot, a partir de l'enquesta lèxica.
- Fer enquestes obertes i tancades a parlants del territori.
- Exposar els trets característics del tortosí.
- Mostrar els canvis lingüístics produïts per la influència de l'estàndard oral oriental.
- Exposar els resultats de les enquestes i, en el cas de les obertes, fer-ne la transcripció fonètica corresponent.
- Analitzar discursos orals i escrits d'alguns mitjans de comunicació per tal de relacionar-los amb la influència de l'estàndard oral oriental.

3. ESTAT DE L'ART

Durant l'elaboració d'este treball s'ha recopilat informació sobre quins estudis han aprofundit en les relacions entre el tortosí i l'estàndard per a mostrar quina és la realitat en què ens trobem.

Si ens centrem en l'objectiu principal del treball, que no és cap altre que demostrar si el dialecte tortosí es troba en un procés de substitució a favor de l'estàndard oral oriental, s'ha trobat poca documentació bibliogràfica específica referent a este aspecte. Segurament, per l'escassa difusió de l'estàndard oral occidental a través de l'escola i els mitjans de comunicació. Únicament tres estudis connecten amb allò que vol expressar-se en este treball, fet que justifica plenament la seua raó d'ésser, ja que podrà servir com a referència per a futures feines d'investigació dins d'este camp i, a més, també servirà com a actualització d'anteriors estudis.

A continuació, s'adjunten els estudis més interessants de cara al desenvolupament d'este treball.

La tesi doctoral d'Amanda Ulldemolins (2018) analitza el model de llengua estàndard oral vehiculat pel sistema d'ensenyament i pels mitjans públics de televisió de l'àrea tortosina, a partir del punt de vista de la planificació lingüística i amb una perspectiva sincrònica.

Ulldemolins fa una anàlisi exhaustiva de les dades lingüístiques recollides d'estos dos sectors i ho posa en relació amb el model oral planificat estàndard. Tot i que la seua tesi no està basada en el model oral espontani i col·loquial, les seues conclusions són de gran interès per a este treball:

- La barreja de formes característiques de registres de diferent nivell de formalitat que afecten la fonètica és conseqüència de la desconexió de les solucions estàndards adaptades per al territori tortosí.
- El lèxic adopta les solucions tradicionals del català central o del valencià central, segons el territori, i, consegüentment, arracona les variants tortosines.
- La pèrdua del lèxic s'atribuïx, d'una banda, a la difusió uniforme dels mots dels geolectes dels llibres de text i, d'altra banda, també al desconeixement sobre quines variants tortosines són estàndards i motiu principal de l'anivellament lèxic a favor de la solució més reeixida a la capital administrativa.

Carles M. Castellà Espuny reflexiona sobre la relació que s'establix entre la varietat estàndard i la parla col·loquial tortosina en el llibre *El tortosí del Baix Ebre i l'estàndard*

(2018). L'autor presenta una descripció lingüística del tortosí, completada amb l'anàlisi d'algunes particularitats lingüístiques. Tanmateix, l'objectiu del llibre depassa la simple descripció. La seua voluntat és mostrar fins a quin punt la parla col·loquial es veu influenciada per la varietat comuna, i també com això pot afectar l'evolució de la llengua del carrer.

De les seues conclusions —mereixedores d'elogi—, cal considerar-ne una d'important: la generació més jove tendix a anivellar el lèxic cap a formes erròniament estàndard (català oriental). Tanmateix, el llibre, en la seua totalitat, és una proposta perfecta sobre la influència de l'estàndard sobre el tortosí.

Altrament, la tesi doctoral d'Àngels Massip i Bonet, titulada *El lèxic tortosí: Història i present*, és segurament l'estudi més complet que s'ha fet fins ara sobre el lèxic tortosí. Massip recull fins a 500 paraules en vies de recessió d'ús. A més, en va fer una classificació per camps semàntics, fet que afavoria encara més l'anàlisi de les dades recollides.

Les seues conclusions generals són una de les raons principals que justifiquen l'existència d'este treball. La doctora Massip constata, ja al 1991, una pèrdua de la riquesa lexical tortosina, que tendix a la simplificació i a la substitució de mots genuïns per préstecs de l'espanyol o per l'equivalent estàndard. Així, doncs, este treball de fi de grau pot definir-se, en part, com un estudi que pretén reafirmar la tesi de la doctora Massip.

Si ampliem el camp de recerca, fixant-nos en estudis més genèrics sobre la influència de l'estàndard en els dialectes occidentals, trobem algunes altres referències centrades sobretot en aproximacions lingüístiques a altres dialectes. Per exemple, Àngela Buj presentava *Aproximació geolingüística als parlars del Montsià* (1998), una tesi que fa una descripció lingüística acurada de les diverses poblacions de la comarca del Montsià. Amb tot, no és estrictament un estudi que busqui observar les raons que provoquen el fenomen d'anivellament lingüístic dels parlants de la zona.

Esteve Valls, en el seu llibre *La desdialectalització del català nord-occidental: cap a una convergència total amb l'estàndard?* (2008), abandona este caràcter descriptiu dels estudis anteriors i planteja les raons a partir de les quals els dialectes cedixen a favor de la llengua comuna o estàndard. Este estudi es complementari del treball que va publicar el mateix autor l'any 2019, intitulat *La llengua escapçada. Un estudi sobre l'autonomització dels parlars nord-occidentals a la cruïlla catalanoaragonesa*. Valls ens presenta la culminació de deu anys de recerca, durant els quals ha estudiat la direccionalitat, el ritme, l'abast i la naturalesa del canvi

lingüístic que ha afectat les varietats nord-occidentals del català. Tot i que l'estudi no és específic del dialecte tortosí, pot servir com a referència per a este treball.

3.1. Síntesi de l'estat de l'art

Els estudis que existixen actualment sobre la influència de l'estàndard sobre el dialecte tortosí són pocs, per bé que representatius, fet que justifica la voluntat de construir un treball que puga oferir un altre punt de vista sobre esta qüestió.

Amb tot, la major part de les referències bibliogràfiques no oferixen esta comparació entre tortosí oral i estàndard oral. Simplement es presenten aproximacions descriptives sobre el dialecte i s'intenta fer algun raonament sobre la influència de l'estàndard en este dialecte.

4. MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

L'àrea geogràfica que comprèn el dialecte tortosí aplega el parlar de les comarques del Baix Ebre, el Montsià, la Terra Alta, el Matarranya, la Ribera d'Ebre, el Maestrat i els Ports de Morella (vegeu *mapa 1*). Este subdialecte se situa dins del català nord-occidental (Veny i Massanell, 2015). Tot i això, ateses les seues peculiaritats, la ubicació pot rebre diverses consideracions: pot ser considerat un

Il·lustració 1

dialecte de transició entre el català nord-occidental i el valencià (Pradilla, 1993), un subdialecte del valencià (Bertran i Segura-Llopes, 2017) o pròpiament un dialecte ubicat dins del bloc català occidental (Gimeno, 1991; Sifre, 2005). També el mateix Alcover (1902 – 1903: 155), dins la seua primera proposta sobre la divisió dialectal catalana —que té un caràcter aproximatiu i general— dona compte de la divisió de català en cinc àrees dialectals, en què vincula els parlars de la Ribera d'Ebre amb els valencians. Esta diversitat de definicions, fa que se l'haja de considerar un dialecte heterogeni, ja que les comarques més septentrionals

tenen més coincidències amb el lleidatà, al Matarranya hi ha més trets coincidents amb l'aragonès i al Maestrat i els Ports de Morella s'observen més trets valencians.

Tanmateix, això no implica que el tortosí no tingue unes característiques lingüístiques particulars i autòctones, tant de tipus fonètic i morfològic, com lexical. Tot este conjunt de trets es desenvoluparan més endavant en este treball.

Per tal d'acabar de definir què és una zona de transició, es pot prendre com a definició allò que deia Recasens (1985): «una àrea de transició és una zona geogràfica de lluita lingüística entre dues o més parles pertanyents a diferents entitats dialectals. Entre les parles en consideració sempre n'hi ha una de progressiva (A) de tipus innovador i una altra de regressiva i conservadora (B)».¹ Tot i la definició de Recasens, al tortosí això no passa: no hi ha cap mena de varietat innovadora prestigiosa. El cas del tortosí és curiós perquè, tal com passa amb el nord-occidental, no té força d'atracció, tot i que a poc a poc se n'està difonent el model a través de les televisions catalanes i valencianes. Tanmateix, esta funció administrativa no és suficient. Televisions públiques catalanes, com ara TV3, amb una repercussió important a Catalunya, haurien de potenciar més els dialectes i procurar no convertir-se en una televisió centralitzada i tremendament estandarditzada. Justament este fet és una de les causes de la mort dels dialectes, entre els quals es troba el tortosí.

Així, doncs, s'ha de parlar del tortosí com un parlar de transició en un sentit diferent del que parlava Recasens. Per tant, cal entendre el tortosí com un dialecte continu entre el nord-occidental i el valencià; un dialecte que no representarà, en cap cas, una situació de contrast entre els dialectes amb els quals està en contacte. Segons la doctora M. Àngels Massip i Bonet, existixen tres motius pels quals s'ha de tractar el tortosí com un bloc diferent dels altres parlars catalans:

- 1) La zona té una cohesió indiscutible i el terme tortosí és coherent, i justifica, per les connotacions culturals i històriques que comporta, la unitat lingüística del dialecte.
- 2) Les tendències lingüístiques de la zona són confluents, sobretot pel que fa al lèxic.
- 3) La referència a l'àrea amb un únic nom permet fer valoracions de resultats de manera més còmoda.

¹ Fragment extret de la tesi doctoral de la doctora M. Àngels Massip i Bonet (1957): *El Lèxic tortosí: història i present*. (<http://hdl.handle.net/2445/41618>)

Històricament, el terme tortosí coincidí gairebé de manera total amb els territoris que conformaven el bisbat de Tortosa. Estes divisions diocesanes són una via molt important per a l'historiador, sobretot, pel que fa a l'organització diocesana dels territoris catalans. En el nostre cas particular, la zona del bisbat de Tortosa coincidia amb el territori ibèric dels ilercavons; per tant, el substrat del dialecte es pot definir com un substrat iber.

Els accidents geogràfics que envolten les Terres de l'Ebre també són una causa directa del manteniment o la pèrdua del dialecte entre els parlants. Evidentment, els factors geogràfics poden esdevindre un escut per a algunes zones dialectals de la llengua catalana, de manera que a l'estàndard li costarà més penetrar en zones aïllades —com ara les Illes Balears— o condicionades per accidents geogràfics, com per exemple una muntanya o un riu, en el cas de les Terres de l'Ebre.

A continuació es farà una breu descripció geogràfica de les zones que comprenen el dialecte tortosí:

- La Ribera d'Ebre se situa al llarg de les terres adjacents al riu Ebre, des de l'Aragó fins al pas de Barrufemes. La comarca queda separada del Baix Ebre per les serres de Cardó (941 m), de la Batalla (461 m) i de Tivissa (531 m). A l'oest, els límits els marquen la població de la Fatarella i la banda oriental de la serra de Cavalls (600 m). Les poblacions que en formen part són en gran mesura pobles menuts, separats per distàncies considerables, fet que propicia la conservació del dialecte.
- El Baix Ebre compren la vall que forma el riu Ebre, entre les serres de Cardó i la serra dels Ports (1447 m). Esta última connecta amb la comarca del Matarranya, on encara queden restes de parla catalana. El nucli de població més gran del Baix Ebre és Tortosa, amb una població de 34.864 habitants.
- La Terra Alta és una zona bastant àrida i plena de vinya. La capital, Gandesa, ocupa un lloc privilegiat entre la serra de Pàndols i les muntanyes de la Fatarella.
- El Montsià és la comarca plana per excel·lència, ja que només té dos serres que la separen del mar: la serra de Godall (397 m) i la serra del Montsià (762 m). És la zona on centrarem el nostre estudi.

4.1. Trets distintius del dialecte tortosí

a) Nivell fonològic

a.1) El procés de fricativització del so [dʒ] fins a esdevindre el fonema /ʒ/, passant per l'estadi intermedi de [jʒ], tret que compartix amb el català nord-occidental i part del tarragoní.

a.2) El manteniment dels derivats llatins -ATA i -ATOR: *aixada*.

a.3) L'elisió de la -r final de mot: *cantar* > *cantaØ*.

a.4) La reducció a [a] de tots els segments fonètics començats per /e/: *enciam* > *anciam*; *estalvi* > *astalvi*.

b) Nivell morfològic

b.1) La desinència -o de primera persona del singular del present d'indicatiu.

b.2) L'aparició de l'increment -iga, -ega en el present de subjuntiu dels verbs de la III conjugació.

b.3) La coincidència de les persones 4 i 5 del present de subjuntiu amb les de l'imperatiu simple.

b.4) La reducció a -és, -igués de les desinències modernes -és (conjugacions I i II) i -ís (III conjugació) en les persones 1 i 3, així com una certa alternança -és/-essa que distingix les persones 1 i 3.

b.5) El grau doble de demostratius i adverbis, davant el triple del valencià general.

b.6) El manteniment dels articles determinats masculins singulars i plurals arcaics *lo/los*.

5. MARC TEÒRIC

Este treball s'emmarca dins de l'àmbit de la dialectologia. El fet que s'estudie la varietat lingüística de la comunitat de parlants de les Terres de l'Ebre, sumat a la comparació posterior amb l'estàndard oral, justifica l'aspecte dialectològic de l'estudi.

La dialectologia, al seu torn, es pot abordar a través de diverses modalitats segons els criteris i els objectius que s'adopten. En cas que l'objectiu d'anàlisi sigui l'estudi d'un fenomen de la llengua en un estadi evolutiu concret —ja sigui actual o anterior—, parlarem de dialectologia sincrònica. D'altra banda, també dins del criteri cronològic, trobem la dialectologia diacrònica, això és, l'anàlisi lingüística a través de l'evolució, per exemple, dels

canvis des dels primers estadis de la llengua fins avui dia. Així, doncs, tot i que este estudi s'estructura al voltant d'un criteri sincrònic, ja que es pretén estudiar la substitució del lèxic tortosí en la llengua oral a favor de l'estàndard oriental, també és cert que hi haurà diacronia, pel fet que un dels objectius és observar si la transmissió generacional influïx en este aspecte.

Altrament, cal afegir-hi el criteri geogràfic, a partir del qual es poden elaborar mapes lingüístics, com els de l'Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC). Este mètode permet la comparació entre zones dialectals i la posterior delimitació d'isoglosses. A més a més, possibilita observar centres d'irradiació de canvis lingüístics. Com que este treball s'ha bastit, en gran part, gràcies als mapes lingüístics de l'ADLC, cal introduir-lo dins dels criteris geogràfics.

Per últim, el fet d'estudiar les interrelacions entre varietats (tortosí i estàndard), cosa que relaciona també els vincles societat i llengua, permet afirmar que la sociolingüística hi juga un paper determinant. Les relacions entre cultura, llengua i societat són uns dels altres objectius d'estudi en este treball. Evidentment, la substitució lingüística no es pot entendre sense haver entès prèviament el context sociocultural de la població de les Terres de l'Ebre.

5.1. Mètodes i eines

S'han emprat diverses eines per a estructurar el treball. En primer lloc, s'han fet servir mètodes etnolingüístics per a estudiar la relació cultura i llengua. (Miralles, 1985)

A banda, també s'han emprat mètodes geogràfics, que han permès dur a terme un estudi de la substitució del lèxic en la parla oral en un espai geogràfic determinat; en este cas, les Terres de l'Ebre. Este mètode té com a base la realització d'enquestes, ja siguen tancades o obertes.

Així mateix, s'han utilitzat diverses eines per a fer el treball de camp, entre les quals destaquen:

- Enregistradors de veu
- Transcriptor d'àudios a text, en línia
- Atles lingüístic (ADLC i PALDC)

6. MARC PRÀCTIC. METODOLOGIA

El treball s'estructurarà a partir d'unes enquestes lingüístiques fetes a nou subjectes de la zona de la comarca del Montsià. Cal advertir que per fer un estudi complet dels parlars dels municipis de les Terres de l'Ebre caldria tindre unes eines de les quals no dispo; per tant, l'estudi només se centrarà en alguns parlants autòctons de la comarca del Montsià.

L'estructura de les enquestes seguirà un criteri temporal sincrònic, ja que no es pretén formular un estudi històric de l'evolució lingüística del tortosí. Per tant, els resultats obtinguts reflectiran un canvi lingüístic situat en un espai-temps concret en la història per a poder definir actualment el dialecte i constatar cap a on s'adreça.

La creació dels qüestionaris lingüístics, la contextualització de la realitat geogràfica, social, històrica, cultural i demogràfica es basarà en el mètode geogràfic, que permet fer un estudi dels fenòmens lingüístics en un espai geogràfic determinat. A més, també s'emprarà un sistema mixt de recerca, en el qual es tindran en compte els textos escrits (impresos, cartell i anuncis) i els orals, tot i que estos últims són els que es tindran en més consideració, ja que l'objectiu de l'estudi és observar el canvi lingüístic en la llengua oral col·loquial.

Per a estudiar les interrelacions entre varietats i els vincles entre llengua i societat s'ha constatat que el criteri més adient és el geogràfic, basat en la geolingüística i la sociolingüística de les Terres de l'Ebre. Este criteri es justifica de la manera següent: segons la sociolingüística, el canvi lingüístic suposa una reestructuració en el si dels sistemes lingüístics, de la mateixa manera que els canvis en les convencions i hàbits socials acaben determinant una reordenació dels sistemes socials. Tanmateix, este estudi s'allunyarà de les idees neogramàtiques i estructuralistes que pretenen justificar el canvi a partir de la motivació interna dels canvis. Per tant, s'intentarà oferir una panoràmica fora de la motivació interna; és a dir, una panoràmica inserida en la sociolingüística que apunta cap a una casuística que supera el canvi intern, i també la individualitat del parlant.

6.1. Zona de l'estudi

L'estudi se centrarà en la comarca del Montsià i en alguns dels nuclis de població que formen part. La manca de recursos i de temps impossibilitarà l'enquesta a tots els municipis de les Terres de l'Ebre, raó per al qual les persones enquestades seran, en gran part, del municipi

9. Paquita Tomàs Royo. 86 anys. Masdenverge. Modista i pagesa.

6.3. Enquesta lèxica tancada

L'enquesta s'ha fet a nou informants distribuïts entre tres franges d'edat (18–35 anys; 36–55 anys i més de 55 anys). Les qüestions són, en la major part, de lèxic, tot i que s'hi han introduït algunes preguntes de morfosintaxi. Es realitzaran un total de 88 preguntes.

Per a escollir el tipus de preguntes que es farien, s'ha agafat com a referència l'ALDC i el PALDC, de manera que l'enquesta ha quedat dividida en els apartats següents:

- 1- Les plantes.
- 2- Els animals.
- 3- La Casa. Objectes domèstics.
- 4- Alimentació. Fruïtes, verdures i hortalisses.
- 5- Jocs populars.
- 6- La roba.
- 7- Els colors.
- 8- El camp.
- 9- Morfologia verbal.
- 10- Lèxic variat i morfosintaxi.

L'estudi no serà qualitatiu, sinó quantitatiu, ja que es proporcionarà informació d'un moment determinat en el temps. A més, tot i que ens hem basat en criteris sincrònics, el treball també té alguns aspectes diacrònics, en tant que s'observa l'evolució d'aspectes entre franges d'edats (períodes de temps).

El procediment emprat garantix els principis en què es basa l'estudi: *veracitat* (les dades utilitzades responen a la realitat), *aplicabilitat*, *consistència* i *neutralitat*.

6.4. Enquesta oberta

Amb esta enquesta es pretén analitzar els aspectes més genuïns de la parla oral espontània dels informants. Tot i que l'enquesta lèxica tancada assegura dades fiables, sempre hi ha factors intrínsecs que poden condicionar el parlant, com ara la pressió o la confiança en ell mateix. Tanmateix, amb l'enquesta oberta, estos condicionants desapareixen.

Per tal d'assegurar que els informants no es veien afectats per cap factor extern, no se'ls va avisar que estaven sent enregistrats; ni tan sols van saber que eren objecte d'una entrevista. Evidentment, en acabar l'enregistrament, se'ls va demanar el consentiment per a tractar les dades recollides. La participació va ser del cent per cent.

Els resultats són tres enregistraments d'uns deu minuts cadascun. Això no obstant, per sintetitzar-les, s'han escollit únicament els fragments més rellevants de la conversa (Annex IV).

7. ANÀLISI DE DADES OBTINGUDES

7.1. Lèxic prototípic del tortosí

La prototipicitat o la teoria dels prototips partix de la idea que les categories no responen sempre a un model lògic aristotèlic, segons el qual totes les categories tenen membres igualment de representatius. La teoria dels prototips, per contra, es basa en la idea que les categories tenen límits difusos, els quals, al mateix torn, tenen membres més representatius (o prototípics) que altres.

En este apartat es vol deixar constància de quines són les paraules més representatives del tortosí i, de retruc, exemplificar la riquesa lèxica d'este territori. Per fer-ho, s'ha agafat com a model la campanya «Salvem una paraula ebrenca», impulsada pels serveis de català del Consorci per la Normalització Lingüística. Una campanya que va recollir 1.075 paraules en total, d'entre les quals destaquen: *fato*, *poal*, *xeic*, *xalar*, *granera*, *moixó*, *alberge*, *alego*, *maçana* i *bajoca*. En este treball, s'hi han incorporat altres mots prototípics del tortosí, com ara *baldana*, *brossat*, *calces*, *carabassa*, *catxel*, *escuranda*, *espill*, *jogueta*, *roig*, *menut*, *xiquet*, *canyut* o *estar amanit*.

Estes paraules s'han mantingut intactes amb el pas dels anys, tot i que algunes han variat fonèticament, com ara *carlota* amb [o] o [ɔ]. En l'actualitat, però, n'hi ha que han estat substituïdes per les solucions estàndard. A tall d'exemple, vegeu la P50 (baralluga/baldufa), dins *Annex (I)*, en què s'observa una substitució total de la solució genuïna a favor de l'estàndard, ja que només es manté en els informants de més de 55 anys.

A continuació, es presentaran els resultats de l'enquesta lèxica tancada, on apareixeran algunes mostres de la prototipicitat tortosina.

7.2. Enquesta lèxica tancada. Tractament de dades.

Llegenda:

Solució tortosina ■

Solució estàndard oriental ■

Alt. Sol. → Altres solucions

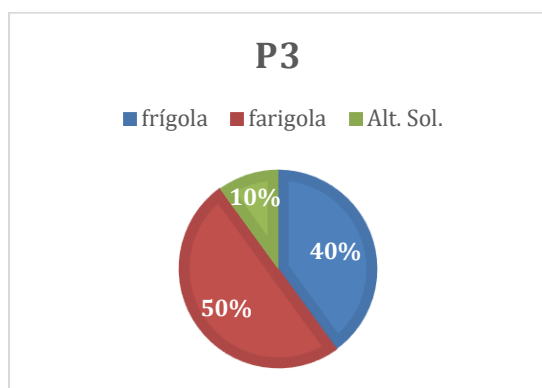
N → L'informant no sap el mot

Sol. Cast. → Solució castellana

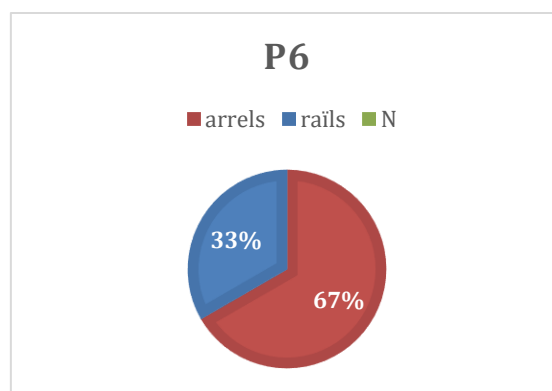
Amb var. → El mot apareix amb algunes variants fonètiques

a) Plantes

- Frígola / farigola

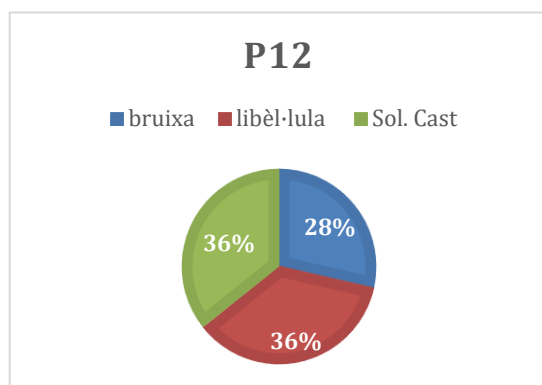

- Raïls / arrels

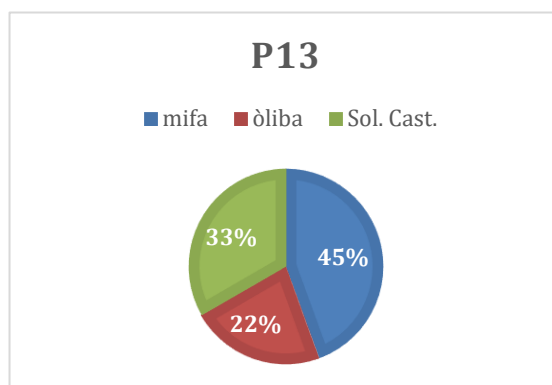

b) Animals

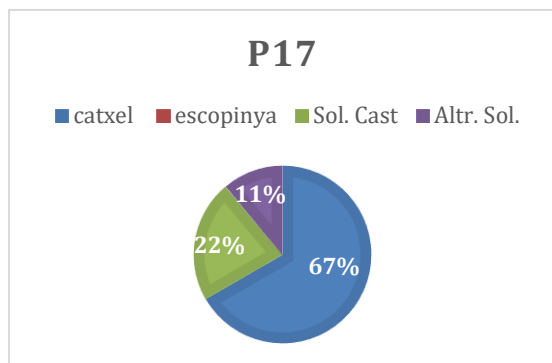
- Bruixa / libèl·lula

- Mifa / òliba

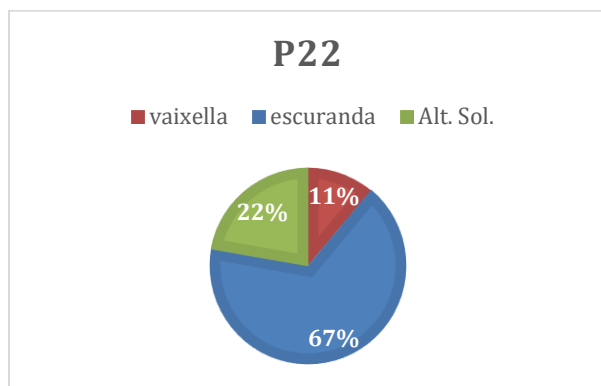

- Catxel / escopinya

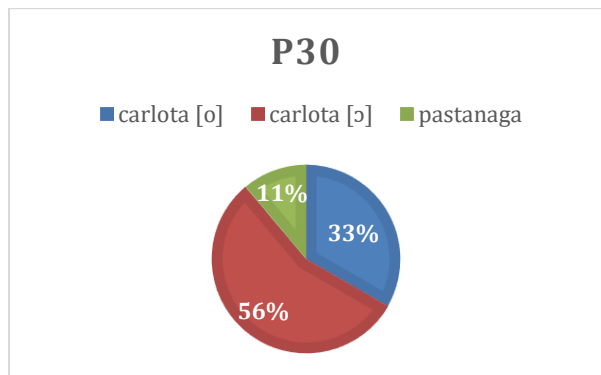
- c) La Casa. Objectes domèstics.

- Escuranda / vaixella

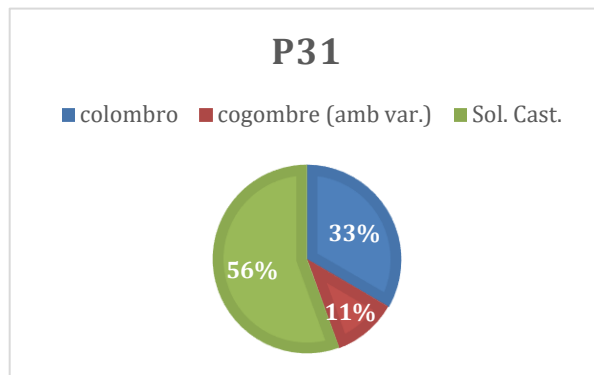

- d) Alimentació. Fruites, verdures i hortalisses.

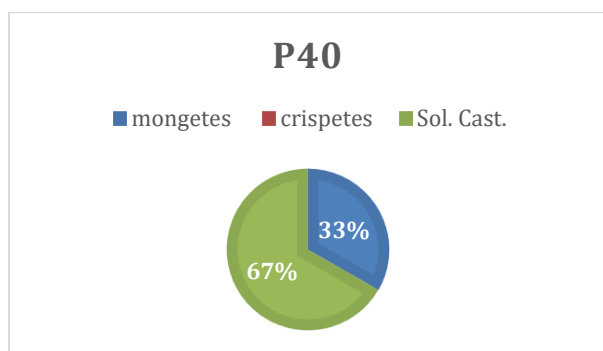
- Carlota / pastanaga

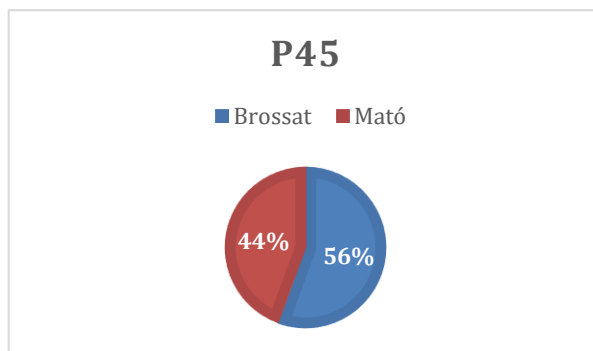
- Colombro / cogombre

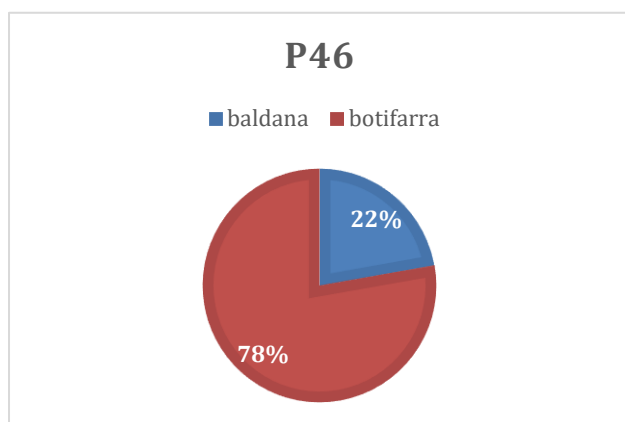
- Mongetes / crispetes

- Brossat / mató

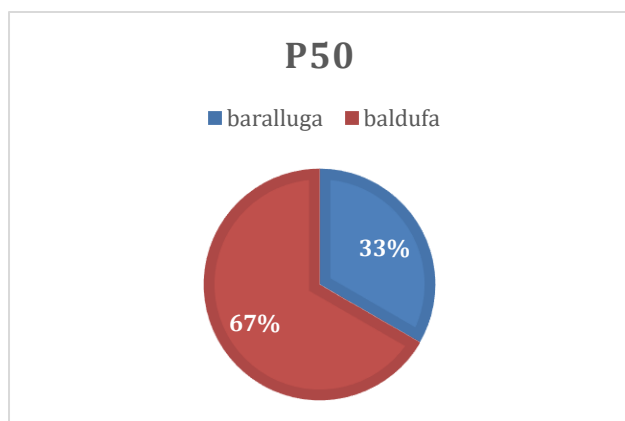

- Baldana / botifarra

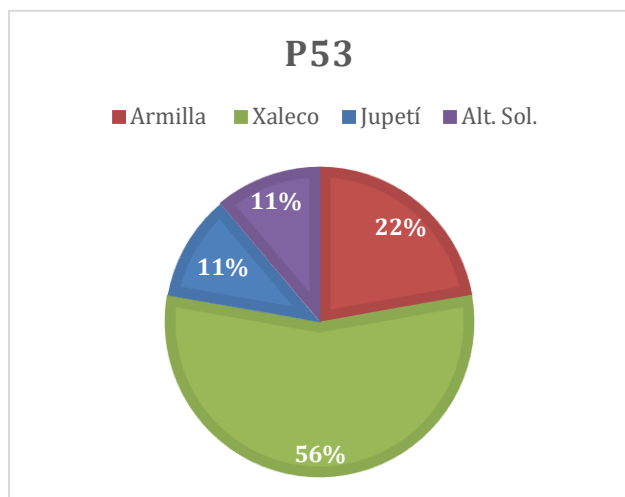
e) Jocs populars

- Baralluga / baldufa

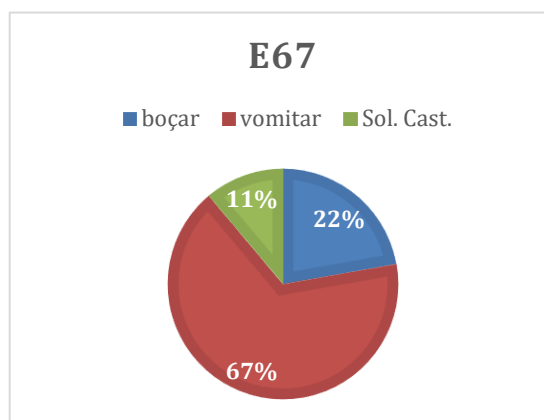
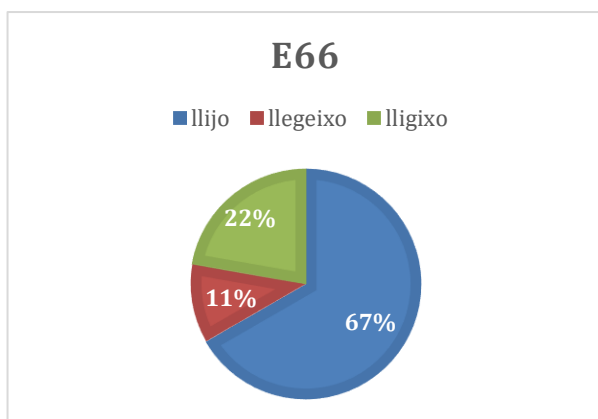
f) La roba.

- Jupetí / armilla

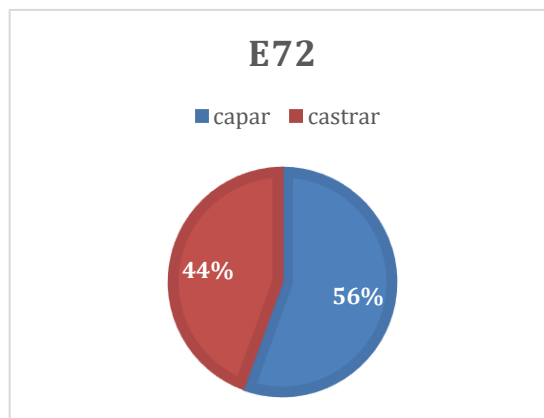
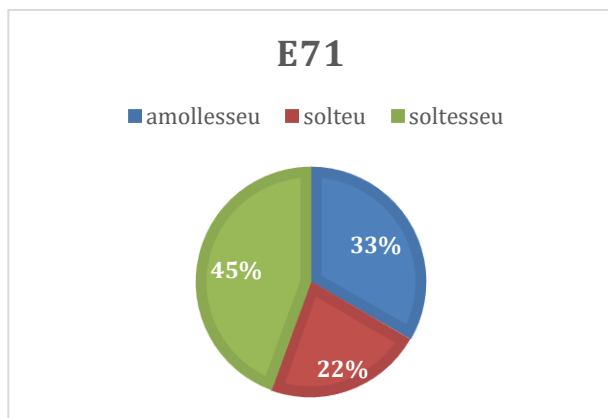
- Primera persona del verb *llegir*

- Verb *boçar*

- Verb *amollar*

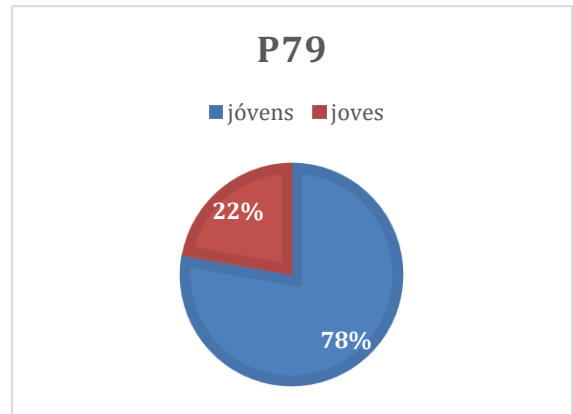
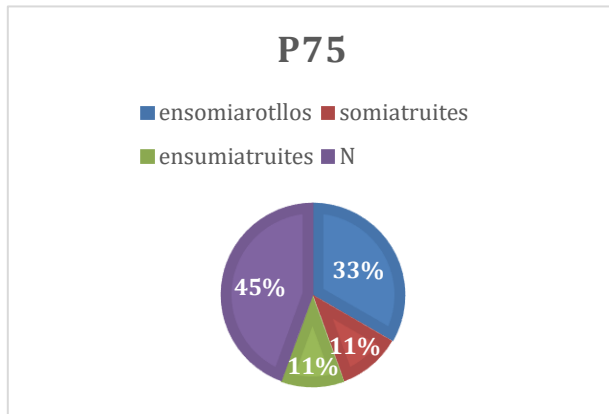
- Verb *capar*

h) Lèxic i morfosintaxi.

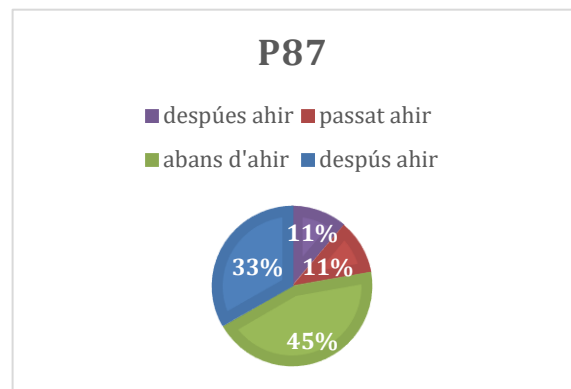
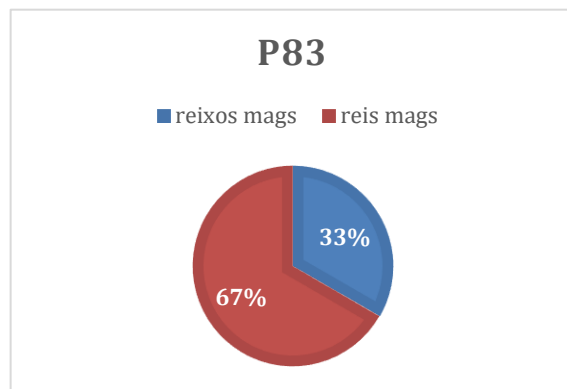
- Ensomiarotllos / somiatruites

- N subjacent en els plurals paroxítons

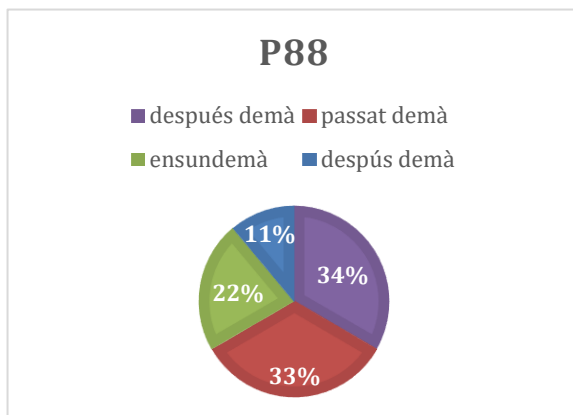

- Reixos mags / reis mags

- Adverbi temporal. *Després ahir*

- Adverbi temporal. *Després demà*

7.2.1. Observacions

Els gràfics anteriors exposen una mostra representativa dels resultats obtinguts a l'enquesta lèxica tancada. Prenent com a fonament les dades recollides, es pot constatar que les solucions tortosines es troben en procés de substitució a favor de l'estàndard, sobretot en les franges d'edat A (18–35 anys) i B (36–55 anys). Tot i que hi ha algun informant de la franja A que ofereix resistència al canvi, la tendència natural indica que la substitució ja és latent en els parlants més joves.

Ara bé, també és important tindre en compte l'ús dels mots entre els parlants. Per exemple, s'ha detectat que en les preguntes referents a les plantes i animals hi ha molta més substitució que no pas en la morfologia verbal. Mots com ara *frígola* o *mifa* ja no apareixen en l'univers lingüístic dels parlants de la franja A i B; per contra, fan servir les solucions orientals (*farigola*) o bé les castellanques (*lechuza*). La P12 és interessant de comentar, ja que les respostes han estat del tot diverses i sense cap tendència definida: tant la franja A, com la B i la C (més de 55 anys) han emprat solucions autòctones, orientals i castellanques. Alguns mots, però, no s'han vist afectats, com ara *catxel*, que tot i que s'observa variació en els parlants més joves de la franja A, la tendència és de resistència al canvi en tots els altres informants.

Pel que fa a l'àmbit de la casa, gairebé el cent per cent de parlants aposten per les solucions autòctones (vegeu P22, pàg. 20).

A les qüestions d'alimentació, no hi ha hagut una tendència marcada a favor del canvi. Amb tot, en algunes qüestions sí que s'ha demostrat que hi ha variació: *palomites* per *mongetes*, *mató* per *brossat* o *botifarra* per *baldana*. A este últim parell de paraules (P46), només dos informants han optat per la solució autòctona; és a dir, el 78 % dels parlants han substituït el mot.

D'altra banda, dins de l'àmbit *jocs populars*, el mot que més variació ha tingut és *baralluga*: el 67 % dels parlants han substituït el mot genuí (franja A i B) i només es manté en la franja C. A més, alguns informants han fet constar que el mot *baralluga* és la solució oriental. Per tant, s'observa un alt grau de substitució, fins i tot en la seua consciència lingüística. No només han substituït el mot, sinó que tenen clar que el mot autòcton no pertany al seu dialecte.

A la morfologia verbal, tot i que es mantenen els verbs *traure*, *nàixer*, *vindre* i *tindre*, s'ha pogut observar que altres verbs comencen a substituir-se o a variar de forma. A tall d'exemple, la primera persona del verb *llegir*, que en tortosí és *llijo*, varia en els parlants més joves de la

franja A, que oferixen solucions diverses com ara *lligixo* (una fusió entre *llijó* + *llegeixo*). El verb *amollar* també ha entrat en desús i ha deixat pas a la solució *soltar*, i també el verb *castrar*, el tant per cent del qual correspon a la franja A.

Finalment, en l'últim apartat de l'enquesta lèxica tancada (*lèxic i morfosintaxi*), cal destacar la P75, que juntament amb la P87 i P88, són les solucions que més variació han ofert. D'una banda, la paraula prototípica *ensomiarotllos* ha representat el 33 % dels parlants —evidentment, este resultat pertany a la franja C—; a la franja B, un parlant ha fet servir *ensomiatruites*, és a dir, el verb *somiar* l'ha mantingut en tortosí, però *rotllos* l'ha substituït per *truites*; el de la franja A, o bé no tenien coneixement del mot o bé feien servir *somiatruites*.

Un dels aspectes més prototípics del tortosí, la *-n* subjacent dels plurals paroxítons, s'ha constatat que té una tendència al manteniment, tot i que en alguns casos aïllats ja s'està perdent (*informant 3*).

7.2.2. Conclusions

Un cop tractades les dades de l'enquesta tancada, podem concloure que hi ha una tendència evident al canvi en les franges d'edat més joves. Sobretot en les paraules amb menys ús diari, com ara els noms de plantes. A més, també podem afirmar que la transmissió generacional no funciona, ja que a la franja B s'observen alguns indicis de substitució, que s'acaben reafirmant amb les dades de la franja A. (Annex I, II, i III)

Així mateix, es pot afirmar sense cap vacil·lació que la franja C és l'única que no ha cedit davant l'estàndard. Tanmateix, també és l'única que no ha estat escolaritzada en català, o bé ho ha fet pocs anys. Per tant, l'estàndard només ha pogut arribar als parlants a través del contacte oral entre dialectes.

Així doncs, es conclou que realment el contacte amb l'estàndard afavorix la substitució de paraules prototípiques i autòctones del tortosí, sobretot en l'àmbit del lèxic, ja que la morfologia verbal i la morfosintaxi són aspectes que sí que s'ensenyen durant el procés d'escolarització, encara que ho facen vagament. També es pot constatar la influència de préstecs del castellà en la riquesa lexical tortosina, fet que propicia la pèrdua de mots autòctons.

7.3. Enquesta oberta. Transcripció i anàlisi lingüística.

Llegenda:

/.../ → segment amb èmfasi
@ → riures
::: → allargament llarg
[...] → comentaris del transcriptor sobre la conversa

INFORMANT 2

Lo primer dia, quan vam arribar, me'n recordo que teníem molta gana, **astàvem** molt cansats, i vam **dixar** les **motxiles** a l'apartament i vam anar a dinar a algun **puesto**, i vam anar al **pijor puesto** que podíem anar. **Pa'** començar lo nom del restaurant ja no era ni italià, me sembla que estava en anglès, o:: en **alemà**, no me'n recordo. **Después**, lo **minjà** mos van traure una **pitza** que era més **minuda** que les del Moré, i mos van clavar una **dinerada** només per un plat pa' **cada-ú** i una aigua pa **cadascú**. No sé si recordo que 14 euros aigua para tots, o sigue pa quatre persones, /imagina't, o més/. **Después**, me'n recordo que **tamé** avui mos han intentat robar, perquè lo primer dia quan vam arribar a Termini ja vam **vore** una colleta de gent que se dedicaven a robar a la gent, lo que **feen** era **surtí**, venien en lo metro, **surtien** del metro quan lo metro anava **a tope**, i quan arribaven baixaven, **veen** la gent, se posaven **detrás** de l'última persona que anava **a-antrar**, i /com que'stava **a tope**/, li robaven lo **bolso** i se n'anaven **correns** de manera que no tenien **tems** a **córre**, perquè se'ls **hu** tancaven la porta. [...] Me va parèixer curiós que una de les finestres de **la escultura** de la Fontana di Trevi no està feta real, sinó que només està pintada, perquè **l'artista**, que ara no me'n recordo com se diu, que va esculpir o dissenyar la Fontana, va **somniar** la nit abans de fer-la que sa filla se suïcidava per la finestra, i per tal d'evitar este **somni**, en lloc de fer-la de veritat, lo que va fer va ser pintar-la. **Tamé** me va encantar lo **Foro Romano**, vam vore la **tumba** de **Julio** César, me va parèixer molt bonic.

INFORMANT 5

Nyan coses molt curioses, **per exemple's** dies de vacances al món, dels països que fan més vacances o **menos**, /sabeu quin és lo país que té **menys** vacances del món/? Estats Units. 10 dies, Estats Units, 10 dies, /10 **fucking** dies/. No, sí, no, això **hu** dic per com **astà** controlat, **perquè'l que's**, **hu** estic ficant en lo cas d'Estats Units, perquè'l que's lo bressol del

capitalisme i del salvatgisme, que allí la gent, s'està gent en càncer, que diu, no, no, jo'm **morir** perquè no puc **pagar-me'l** tractament de 300.000 euros, dòlars, que si no hauré de **dixar** la família arruïnada. Tu veus, en lo fentanil, la gent pels carrers diu, però això què és:s, Bogotà? /I no, no, això's Chicago/. Tu veus lo racisme que tenen **anquella** la societat, i allò és lo bressol del capitalisme. 10 dies, allí's **traballa**. /Parlen de **natros**, dels catalans, mare meua/. Som aprenents. No, és molt curiós, hi ha països, no sé, **nya** un que té 42. És molt curiós lo dels dies de vacances laborables.

INFORMANT 8

A Godall són molt fiesteros, molt. I com astan sempre **contrapuntats**; que **ne nyan** dos; **nyan** dos casals de **güelos** i quan fan ball: dos balls @. A godall sempre ha sigut així. Aquí quan jo era **menuda** hi havien dos balls: este d'aquí **i'l** de Bulla, allí **ante** Pere, Pedro, s'ha comprat la casa, a la part de baix. I les dones mos **anviaven** a les **xiquetes**: **veu** (*aneu*) allà a **vore** que fan. I vam anar a **vore-hu**, i hi havia una dona que li **d(e)ien** la tia Pepeta la gorda: «**An** (*on*) va esta **basura** per aquí!». Això a **natros**, mare::: Li van dir a l'oncle Xato, que era **sun** iaio de la Maria Teresa, un home que anava vestit de pagès, «**mos** ha dit basura». Ai, allí **va hi haviguer** la de sant quintin. Les d'aquí mos **anviaven** a **batxillejar** a **vore** que **fe(i)en**. **Claro**, natros érem... vuit, nou anys, no teníem molt més no.

En resumides cuentas, que de Godall se'n va anar a Aldover, /i asta a la voreta sas Aldover/. Los d'Aldover los van pinxar les **amotos**, perquè la gent se **contrapuntava**. **Bueno**, que **antes** no van acabar d'arreglar los **pinxassos** van fer les sis del matí. Los hagués matat, i la Paca **tamé!**

7.3.1. Observacions

Taula informant 2

INFORMANT 2	Vocalisme	astàvem	dixar	minjà	minuda	vore	surtí			
	Consonantisme	motxilles	pijor	cada-ú/cadascú	tamé	tem s	córre			
	Morfologia nominal	lo	pa'	la escultura						
	Morfologia verbal	feen	veen	correns	somniar					
	Sintaxi	-								
	Lèxic	puest o	después	a tope	bolso	artista	somni	foro romano	tumba	Julio

Taula informant 5

INFORMANT 5	Vocalisme	ixemple	astà	traballa
	Consonantisme	anquella		
	Morfologia nominal	Lo	natros	
	Morfologia verbal	nya	moric	
	Sintaxi	-		
	Lèxic	menos/menys	mare meua	

Taula informant 8

INFORMANT 8	Vocalisme	anviaven	vore							
	Consonantis me	güelos	amotos	tamé						
	Morfologia nominal	ante	i'l	natros	sun	antes				
	Morfologia verbal	ne nyan	veu	vore	va hi haviguer	batxill ejar				
	Sintaxi	<i>En resumides cuentas</i>								
	Lèxic	contrapuntats	menuda	xiquetes	<i>basura</i>	batxill ejar	<i>Claro</i>	pinxassos	<i>Bueno</i>	

7.3.2. Conclusions

A partir de l'observació dels resultats de l'enquesta oberta es pot constatar que, en la llengua espontània col·loquial, no s'hi observa tanta substitució com en l'enquesta tancada. Tanmateix, sí que és cert que s'hi han detectat influències del castellà, sobretot en el lèxic; i, en especial, en el cas de la informant 2, que pertany a la franja A d'edat. A més a més, a partir dels resultats de la informant 2 es justifiquen els resultats de l'enquesta tancada: *somiar* en lloc d'*ensomniar*. També és important la pèrdua de la fonètica dels mots acabats en *-ista*, que en tortosí es resol *-iste*: *artista* en lloc d'*artiste*.

8. Conclusions generals

En primer lloc, la bibliografia sobre la influència de l'estàndard en el dialecte tortosí és escassa, per bé que representativa, fet que corrobora la raó de ser d'este treball. Així mateix, es posa de relleu la voluntat gairebé inexistent d'estudiar els aspectes dialectals del tortosí en relació a l'estàndard oral. A tot això, cal afegir-hi la desconexió de l'existència d'un estàndard oral occidental. Evidentment, en una societat de parlants, com ara les Terres de l'Ebre, la desconexió de solucions genuïnes acceptades per un estàndard provoca una tendència a la substitució d'alguns trets prototípics per les solucions de l'estàndard oriental.

En segon lloc, abordarem de manera breu la metodologia emprada en este treball. L'estructura del marc teòric basada en l'enquesta lèxica tancada i oberta ha estat molt productiva. D'una banda, l'enquesta tancada, en la qual s'han entrevistat nou informants, ha permès observar en quins aspectes del dialecte hi ha més substitució i, encara més, en quines franges generacionals es produeix. A més, l'enfocament sociolingüístic del treball ha permès relacionar els vincles entre dialecte i societat.

De l'altra, l'enquesta oberta ha ofert una visió més espontània i col·loquial del tortosí. El fet que les entrevistes no fossen prèviament acordades, ha permès constatar la substitució d'alguns mots prototípics i, a més, s'ha observat la utilització recurrent de préstecs castellans.

Per tant, hem pogut constatar que la riquesa lexical del tortosí està en un procés de substitució a favor de l'estàndard. La influència de la varietat dialectal estàndard és, juntament amb la castellana, un dels factors més rellevants en la simplificació i la substitució dels mots genuïns del tortosí. Tot i que els resultats obtinguts no mostren un estadi avançat de substitució lexical, sí que auguren una pèrdua progressiva de la seua riquesa dialectal. A més, hem pogut

constatar que els préstecs castellans hi són molt presents en el dialecte tortosí, encara que este no fos l'objectiu del treball.

Tanmateix, la tendència a la substitució no es pot atribuir únicament a la influència de la llengua castellana, sinó també a la pressió social i lingüística que exercix l'estàndard sobre els dialectes. Així doncs, cal posar la mirada portes endins i reflexionar cap a on volem que vagi la riquesa dialectal de la llengua catalana.

Un dialecte se defensa fent-lo servir.

BIBLIOGRAFIA

BUJ, Àngela (1998). Aproximació geolingüística als parlars del Montsià. Tesi de llicenciatura. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili. [Inèdit]

— (2000b). Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera d'Ebre. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

CASTELLÀ, Carles Maria. (2008). «Els parlars del Baix Ebre. Estudi geolingüístic». [Tesi de doctorat, Universitat Rovira i Virgili. <http://hdl.handle.net/10803/669614>

CASTELLÀ, Carles M. (2016). «La varietat lingüística geogràfica del Baix Ebre i el procés d'estandardització. Manteniment i pèrdua de formes pròpies. Un tast». A: Mallafrè, Joaquim; Pradilla, Miquel-Àngel (ed.). *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Móra la Nova* (17 i 18 d'octubre de 2014). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Móra la Nova: Institut Ramon Muntaner, p. 169-200.

CASTELLÀ, Carles M. (2018): *El tortosí del Baix Ebre i l'estàndard. Descripció lingüística, anàlisi i propostes*. Benicarló: Onada edicions (Biblioteca la Barcella, 29), 520 p.

MARÍ, Isidor. «L'estandardització de la llengua catalana: perspectives actuals». *Affar*, 1982, Vol. 2, p. 43-54.

MASSIP i Bonet, M. À. (1989). *Aproximació descriptiva al parlar tortosí*, Tarragona, Diputació de Tarragona.

MASSIP i Bonet, M À. (1992). *El lèxic tortosí: història i present*. 3 vols. [Tesi doctoral inèdita, Barcelona, Universitat de Barcelona]. <http://hdl.handle.net/2445/41618>

NAVARRO, Pere (1996). *Els parlars de la Terra Alta*. Tesi doctoral. Tarragona: Diputació de Tarragona. 2 v. — (1999). «Els parlars de transició entre el català occidental i l'oriental». *Caplletra*, núm. 26, p. 91-106.

ULLDEMOLINS, Amanda (2018). Grau d'integració del tortosí en l'estàndard planificat i difós pels mitjans de comunicació i pel sistema d'ensenyament, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.

ULLDEMOLINS Subirats, Amanda. «Integració dels dialectes occidentals a l'estàndard formal televisiu». Llengua i literatura, 2019, p. 7-30, <https://raco.cat/index.php/LlenguaLiteratura/article/view/359811>.

VALLS, Esteve. (2008). La desdialectalització del català nord-occidental: cap a una convergència total amb l'estàndard?. 4. 55-89.

VALLS, Esteve (2013). Direccionalitat, ritme, abast i naturalesa del canvi lingüístic en català nord-occidental. De l'anàlisi dialectomètrica a la reflexió sociolingüística [en línia]. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. [Consulta: 17 de maig de 2024].

VALLS, Esteve (2019). La llengua escapçada: Un estudi sobre l'autonomització dels parlars nord-occidentals a la cruïlla catalanoaragonesa. Barcelona: Generalitat de Catalunya. 254 p.

VENY, J. (1998). Els parlars catalans. Síntesi de dialectologia. Barcelona: Editorial Moll.

VENY, J. (2003). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 3. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2006). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 3. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2008). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 4. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2010). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 5. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2012). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 6. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2014). Petit Atles Lingüístic del Domini Català. Volum 7. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2016). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 8. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VENY, J. (2018). Petit Atles Lingüístic del Domini Català, Volum 9. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans

ANNEXOS

I. MODEL ENQUESTA LÈXICA TANCADA

1. NATURA

1.1. Plantes

Junc – jonc → Com se diu aquella planta que creix sobretot a la llera dels barrancs, amb una tija llarga, recta, punxeguda, flexible, de color verd fosc i amb l'arrel blanca? Hi ha una dita que diu: estàs més recte que un...

Aufàbiga – alfàbrega → Quin nom té la planta que se fa servir per fer la salsa *pesto*, de color verdós, amb fulles ovalades i molt odoroses?

Frígola – farigola → Normalment, esta planta s'empra per a fer sopes, per a condimentar altres aliments o per a curar constipats quan se posa a bullir amb aigua.

1.1.1. Arbres

Carrasca – alzina → arbre amb una copa arrodonida i aixafada, que també és conegut com a «arbre belloter».

1.1.2. Flors

Roella – rosella → Com se diu aquella flor de color roig que sol estar dins dels camps de blat i que aflora a l'estiu i a la primavera?

1.1.3. Parts d'una planta

Ràils – arrels → Com se denomina la part inferior dels arbres que està sota la terra i que servix per a captar l'aliment?

1.1.4. Arbustos

Matissa – llentiscle → Quin nom rep este arbust de dimensions menudes i fulles ovalades, compactes a la rama i que, a més, fa uns fruits rojos i després negres?

2. ANIMALS

2.1. Terrestres

Fardatxo o sarvatxo (llangardaix) → Quin és l'animal que sembla un drac de dimensions menudes i que li agrada estirar-se a prendre el sol?

Caragol – cargol → Quin nom té l'animal que porta la seua casa a l'esquena i que és típic de la cuina de les terres lleidatanes?

Rabosa – guineu → Sabries dir el nom de l'animal següent?

Corder – xai → Els pastors solen passejar estos animals i, tot i que moltes parts del seu cos són comestibles, les més conegudes són les costelles.

2.2. Voladors

Bruixa (libèl·lula) → Com se diu l'insecte volador que pareix un helicòpter i que se caracteritza pels seus colors vius?

Mifa – òliba → Sabries dir el nom de l'animal nocturn de color blanc que es caracteritza pel seu vol silenciós i pel seu soroll característic que fa així?

2.3. Marítims

Sépia – sípia → Quin animal marítim té tentacles menuts, és blanc i expulsa tinta com a mecanisme de defensa?

Polp – pop → Quin nom té l'animal que es caracteritza per tindre uns tentacles llargs i camuflar-se molt bé entre la fauna marina. També expulsa tinta i normalment habita entre les roques.

Canyut – navalla → Mol·lusc que viu sota l'arena. De forma allargassada, amb dos valves i que sol pescar-se tirant-l'hi un grapatet de sal a la vora de l'orifici que deixa quan està enterrat a l'arena.

Catxel – escopinya de gallet → Mol·lusc que viu dins d'una closca, sovint de colors blanquinosos, grisencs i de forma ondulada. Sol menjar-se a l'hora del vermut.

Llangostí – llagostí → Crustaci molt comú de les Terres de l'Ebre, de color ataronjat o rogenc, amb uns bigotis molt llargs al davant. Els més famosos són els de la Ràpita.

2.4. Conjunt d'animals

Rabera – ramat → Com se diu el conjunt d'animals que passeja un pastor?

3. LA CASA

3.1. Objectes de la cuina

Aigüera → Com se denomina el lloc de la cuina on es deixen els plats per a escurar?

Casso → Quin nom rep l'estri de la cuina, més menut que una olla, que se fa servir per a fer arròs bullit o altres aliments amb caldo, aigua, etc. i que té un mànec?

Escuranda → Quin nom té el conjunt de plats que estan pendents de rentar i que sovint es troben amuntats dins l'aigüera?

Granera → Quin nom rep l'estri que servix per a netejar el terra de la casa i que està format per un pal i, a l'extrem inferior, per un conglomerat de pèls robustos?

Ouera → Com es diu l'utensili que se fa servir per a posar l'aliment que produïxen les gallines, a partir del qual naixen els pollets?

3.2. Altres objectes

Espill – mirall → Quin nom té l'objecte que reflecteix el nostre cos quan ens hi mirem?

Frontissa → objecte que servix per a aguantar la porta i que en permet el moviment.

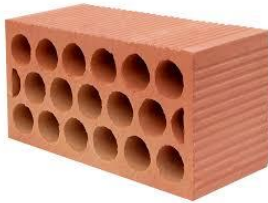
Fumeral → Quin nom rep el lloc per on surt el gas que desprèn el foc d'una llar de foc?

Poal/ poval → Recipient que servix per a transportar aigua o altres materials (grava). Té una forma cilíndrica amb una ansa que permet subjectar-lo.

Totxo/ tabot → Objecte de forma rectangular que servix per a construir parets i que sol apilar-se un damunt de l'altre. Acostuma a ser de color roig.

4. ALIMENTS

4.1. Hortalisses, Verdures i altres aliments vegetals.

Carlota – pastanaga (dins 'carlota' es fa amb obert o tancat) → hortalissa de color taronja que creix al terra. Normalment els conills les adoren.

Colombro – cogombre → Hortalissa de color verd fosc per fora i verd clar per dins, molt aiguós i que, en l'àmbit de l'estètica, sol col·locar-se als ulls.

Carabassa – carbassa → Verdura de color taronja (normalment) que a la festa de Halloween es buida per a dibuixar-hi cares.

Maçana – poma → fruita que pot ser verda, roja o groga. Sol tenir una textura dura, encara que de vegades també farinosa. Si la talles i no te la menges, s'oxida.

Pataca – patata → Tubercle per excel·lència, de color marronós a l'exterior i groc a l'interior. Pot fer-se al forn, fregit, en puré, etc.

Bajoca – mongeta tendra → Verdura de forma allargassada, prima i de color verd. Normalment, en l'àmbit culinari, sol anar acompanyada de pataca, oli i sal.

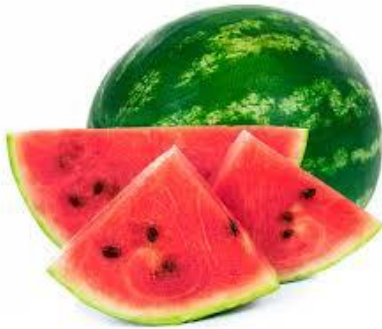
Primentó – pebrot → Verdura de color verd o roig que s'empra per a fer l'escalivada.

Carabassó – carbassó → Verdura verd fosc per fora i verd clar per dins. Paregut a la forma de l'hortalissa 2.

Meló de moro – síndria → Fruita molt aigua i molt bona a l'estiu. És de color verd per fora i de color roig per dins. Normalment té llavors de color negre a l'interior.

Espàric – espàrec → Fruit d'una planta punxenca que sol créixer de manera silvestre durant els mesos de gener i febrer. Té una forma allargada i color verd. Quan ha crescut més del compte sol dir-se que «està pujat».

Mongetes – crispetes → Ens les mengem quan anem al cinema i poden ser dolces o salades.

Panís – blat de moro → Verdura a partir de la qual es fan les mongetes que es mengen al cinema.

Ensalada – amanida → És el plat que es fa combinant diverses verdures i hortalisses (normalment), com ara enciam, carlota, tomata, etc.

Xocolate – xocolata → Aliment molt dolç que s'utilitza per a fer pastissos i altres postres. De color negre originàriament, però ara en podem trobar de color blanc.

Anou – nou → Fruita seca que creix a un arbre de secà. Els esquirols en mengen moltes i es semblant a un cervell.

Brossat – mató → Lacti que sol anar acompanyat de mel per tal de fer una de les postres més conegudes arreu del territori.

4.2. Derivats del porc

Baldana – botifarra → Aliment derivat del porc. Sol estar fet de ceba o de sang.

4.3. Líquids

Caldo – brou → Líquid que pot ser de carn, verdures o peix i que s'utilitza per a fer sopa.

Mam → Paraula els xiquets solen emprar per demanar aigua a sons pares.

5. EL LLEURE

5.1. Objectes

Birla – bitlla → Joc popular que consistix a tirar un objecte de fusta a sis pals de fusta més grans, amb l'objectiu de deixar-ne un plantat. Quan això passa es diu que la persona ha fet una «feta».

Baralluga - baldufa → Objecte que té la capacitat de girar sobre el seu propi eix.

Carraca → Instrument que només sona si el fas girar amb el seu mànec. Fa un soroll estrident quan sona i està fet de fusta.

Joguet – juguina → nom genèric que se li dona a l'objecte amb el qual els xiquets interactuen.

6. EL VESTIT

6.1. Roba

Jupetí – armilla → Peça de roba sense mànigues que sol col·locar-se damunt d'una camisa o camiseteta. La gent gran se la posava per a anar a treballar al camp.

Bragues – calces → Roba interior femenina.

Calcetes – mitgetes → Peça de roba que solen posar-se les dones i que cobrix tota la cama. També se li'n diu així a la peça de roba que fan servir els futbolistes, però que només arriba al genoll.

Samarra → Peça de roba interior, sovint de màniga curta o sense mànigues, que sol posar-se a l'hivern per a no patir fred.

Catxutxa – gorra amb visera; ara és caputxa o gelat de forma cònica → Antigament se li deia així a la peça de roba que es posava al cap. Ara, les dessuadores solen portar-ne una que permet cobrir-se el cap.

7. COLORS

Roig – vermell → Quin color és?

8. EL CAMP

Sénia – sínia → Lloc on antigament treballava un burro que donava voltes per extreure'n l'aigua que passava pel pou.

9. MOFOSINTAXI

9.1. *Demonstratius*

Este/esta/estos/estes – aquest/aquesta/aquests/aquestes → Aquell rellotge d'allí no em funciona, però ____ d'aquí sí.

9.2. *Verbs*

Traure – treure → Va ____ el cap per la finestra per a vore qui picava a la porta. // Per a aprovar l'examen necessito ____ un 7 com a mínim.

Nàixer – néixer → Mon iaio va ____ l'any 1950. Ara ha fet 74 anys.

Vindre – venir → Pregunta-li si demà vol ____ a casa nostra a sopar.

Tindre – tenir → Ramon està cansat. No deu ____ ganes de fer res.

Escatxillar – esquitxar → Portem los pantalons banyats, perquè ha passat un cotxe per damunt d'una bassa i mos ha ____ les cames.

Llijo – llegeixo → Mentre ells escolten la ràdio, jo ____ el diari.

Boçar – vomitar → Ahir tenia mal de panxa i després de dinar va ____ tot lo que havia menjat.

Empapussar – péixer → Este xiquet encara no sap menjar tot sol, sa mare l'ha d' ____ cada dia.

Afanyar-se → Falten 15 minuts, si no t' ____, perdràs lo tren.

Amanir – preparar → Quan estigues ____ avisa'm, vindré a buscar-te a casa teua.

Amollar – soltar → Agafeu bé corda i no vos ____ o caureu.

Capar – castrar → El gat està en cel, crec que l'hauré de ____ perquè no tingue gatets.

9.3. *Adjectius*

Fus – fos → Si una bombeta deixa de fer llum direm que està...

Templat – eixerit → Quan una persona és molt simpàtica i amable direm que és un xic o una xica molt...

Ensomiarotllos – somiatruites → Com se diu aquella persona que sempre està pensant amb coses impossibles o que té unes idees molt estrofolàries?

Batxiller – cotilla (castellanisme) → Si una persona és excessivament curiosa i sempre vol saber-ho tot, direm que és un/una...

Menut/xicotet/xicotiu – petit → Quin és el contrari de gran?

10. ALTRES

Xiquet – nen → Quin nom reben les persones de menys de 15 anys (normalment)?

Jóvens – joves → Amb plural. Relatiu a jove.

Màrgens – marges → Amb plural. Conjunt de pedres amuntades que conformen un mur.

Hòmens – homes → Amb plural. Dit a les persones de sexe masculí.

Mitat – meitat → Quan tallem una taronja pel mig direm que hem tallat la taronja per la...

Reixos – reis → Conjunt de tres personatges bíblics que duen regals el dia 5 de gener i que solen anar acompanyats de patges.

Ensomnit – somni → De vegades les persones quan anem a dormir tenim algun...

Domenge – diumenge → Setè dia de la setmana.

A les paupes – a les palpentes → Si busquem alguna cosa a les fosques direm que anem a les...

Després ahir → ahir era X dia, Y dia serà?

Després demà → demà és Z dia, K dia serà?

II. RESULTATS ENQUESTA LÈXICA TANCADA

ELS CASTELLANISMES ES MARCARAN
AMB **ROIG**. LES SOLUCIONS ORIENTALS
ES MARCARAN EN **VERD**. LES ALTRES
SOLUCIONS EN **TARONJA**.

Franges d'edat	INFORMANTS		P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7
18-35	1	Respostes	N	alfàbrega	farigola	carrasca	roella	arrel	N
	2		N	alfàbrega	frígola	carrasca	amapola	arrel	N
	3		N	alfàbrega	farigola	N	rosella	arrel	N
36-55	4		N	alfàbrega	farigola	N	amapola	arrel	N
	5		N	aufàbiga	farigola	carrasca	rosella	arrel	N
	6		N	alfàbrega	farigola	carrasca	roella	arrel	N
Més de 55	7		junc	albahaca	frígola	carrasca	ruella	rails	matissa
	8		junc	albahaca	frígola	carrasca	ruella	rails (però ara)	matissa
	9		junc	aufàbiga	angelito	carrasca	ruelles	rails	matissa

P8	P9	P10	P11	P12	P13	P14	P15	P16	P17	P18
llargandaix	caragol	rabosa	corder	bruixa	lechuza	sèpia	polp	canyut	berberecho	llangostí
N, asgararabes	caragol	rabosa	corder	helicóptero o libel·lula	òliba	sèpia	polp	navalla	almeja (crosta) i berberecho (dins)	llangostí
llargandaix	caragol	guineu	xai	helicóptero o libel·lula	òliba	sèpia	polp	N	Petxines	llangostí
llargandaix	caragol	rabosa	corder	bruixa	lechuza	sèpia	polp	navalla	catxel	llangostí
llargandaix	caragol	rabosa	corder	libel·lula	lechuza	sèpia	polp	navalla	catxel	llangostí
sarvatxo	caragol	rabosa	corder	bruixa	mifa	sèpia	polp	canyut	catxel	llangostí
sarvatxo	caragol	rabosa	corder (xai ho sento dir)	libel·lula	mifa	sèpia	polp	canyut	catxel	llangostí
ragandaix	caragol	rabosa	corder	libel·lula (però se li diu helicóptero)	òliba (i se'n recorda d')	sèpia	polp	canyut	catxel	llangostí
lagarto	caragol	rabosa	corder	bruixa	mifa	sèpia	polp	canyut	catxirulos o catxels	llangostí

P19	P20	P21	P22	P23	P24	P25	P26	P27	P28	P29
rabera	pica	casso	escuranda	granera	overa	aspill	visagra	fumeral	poval	tabot
ramat	pica	casso	escuranda, però també pilera	granera	auvera	aspill	visagra	fumeral	poval	totxo
ramat	pica	casso	vaixel·la o plats bruts	granera	ouera	mirall	N	xemeneia	poval	tobot
ramat	fregadero	casso	vianda	granera	auvera	aspill	visagra	fumeral	poval	tabot
ramat	fregadero	casso	vianda	granera	auvera	aspill	visagra	fumeral	poval	tabot
rabera	pica	casso	escuranda	granera	ouera	aspill	visagra	fumeral	poval	tobot
rabera	aigüera	casso	escuranda	granera	overa	aspill	visagra	fumeral	poval	totxo (o maó segons com és de gros)
rabera	aigüera	casso	escuranda	granera	auvera	aspill	visagra	fumeral	poval	tabot
rabera	aigüera	casso	escuranda	granera	auvera	aspill	frontissa	fumeral	poval	tobot

P30	P31	P32	P33	P34	P35	P36	P37	P38	P39
carlota (oberta)	pepino	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	aspàrrec
carlota (en o tancada)	pepino	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	aspàrrec
carlota (en o oberta)	pepino	carabassa	poma	patata (en pl diu patagues)	bajoca	pebrot	carabassó	síndria o meló de moro	aspàrrec
pastanaga	cogombro	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	aspàrrec
carlota (oberta)	colombró	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	espàric
carlota (tancada)	pepino	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	aspàrrec
safranòria (carlota ha sortit ara - o boerta)	colombró	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	espàric
carlota (tancada)	colombró	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó	carabassó	meló de moro	aspàric
carlota (o oberta)	pepino	carabassa	maçana	pataca	bajoca	primentó (sao que se diu pebrot)	carabassó	meló o sandia	asoàrrec

P40	P41	P42	P43	P44	P45	P46	P47	P48	P49
palomites	panís	amanida	xocolate	anou	mató	butifarra	caldo	mam	birles
palomites	panís	amanida	xocolate	anou	brossat	butifarra	caldo	mam	birles
palomites	panís	ensalada	xocolate	anou	mató	butifarra	caldo	mam	birles
palomites	blat de moro/p	amanida	xocolate	anou	mató	butifarra	caldo	mam	birles
palomites	panís	amanida	xocolate	anou	mató	butifarra	caldo	mam	birles
mongetes	panís	amanida	xocolate	anou	brossat	baldana	caldo	mam	birles
mongetes	panís	amanida	xocolate	anou	brossat	butifarra	caldo	mam	birles
mongetes	panís	amanida	xocolate	anou	brossat	butifarra	caldo	mam	birles
palomites	panís	amanida	xocolate	anou	brossat	baldana	caldo	mam	birles

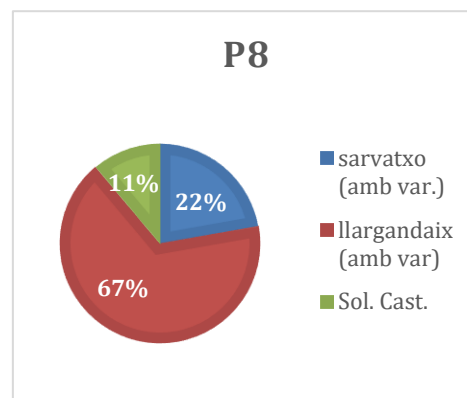
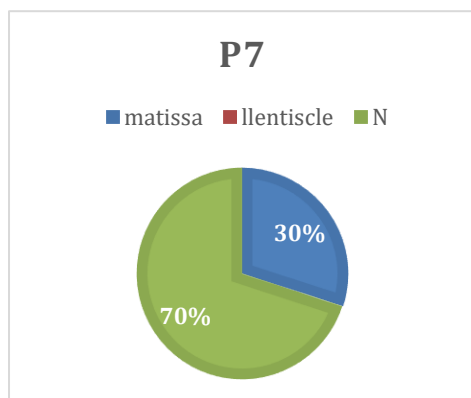
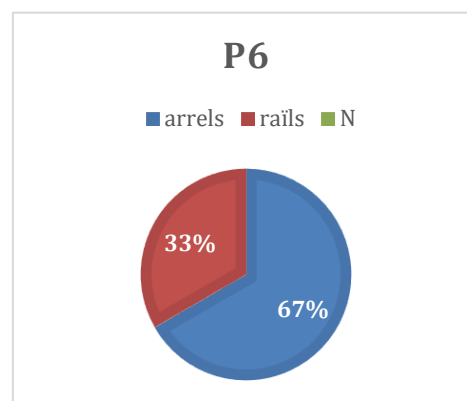
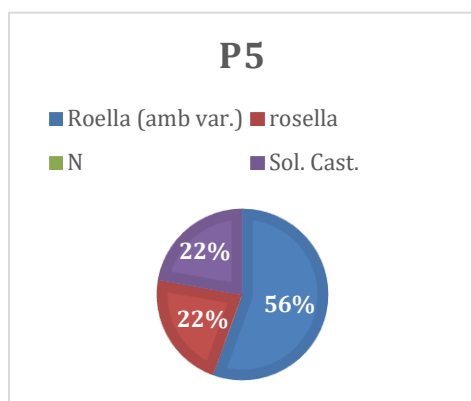
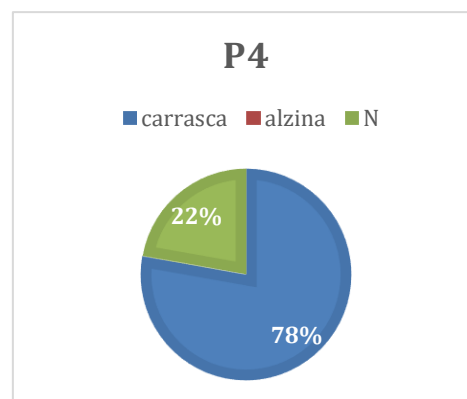
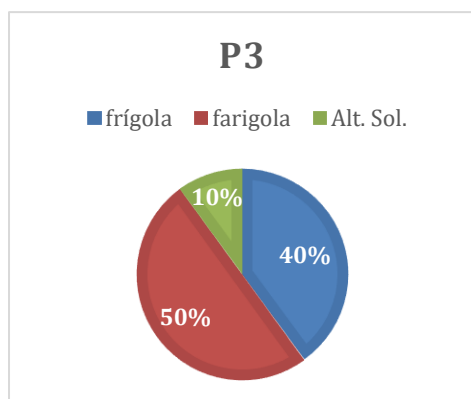
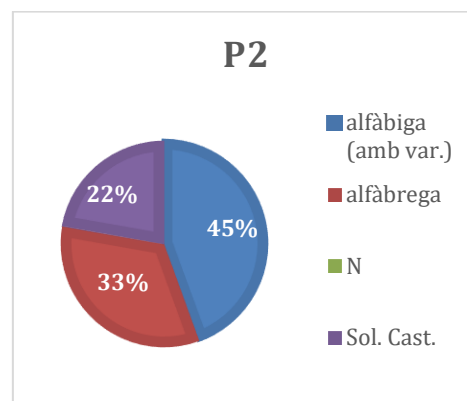
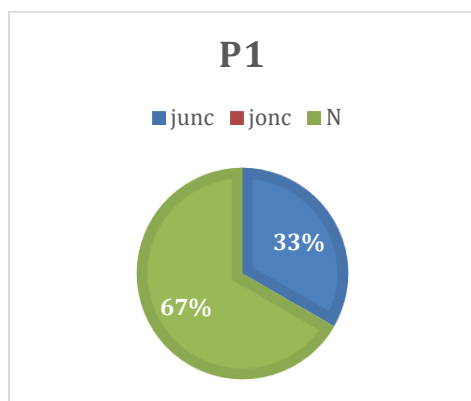
P50	P51	P52	P53	P54	P55	P56	P57	P58	P59
baldufa	carraca	juguina	xaleco	bragues	calcetes	samarreta	caputxa	roig	sènia
baldufa	carraca	juguina	xaleco	bragues	mitges/mitgetes	samarreta	caputxa	roig	sènia
baldufa	carraca	juguina	xaleco	bragues	calces/calcetes	samarreta	caputxa	roig	N
baldufa	carraca	juguina	jupetí	bragues	calces	samarreta	caputxa	roig	sènia
baldufa	carraca	juguina	xaleco	bragues	calces	samarreta	caputxa	roig	sènia
baldufa	carraca	joguèt	xaleco	bragues	calcetes	samarreta	caputxa	roig	sènia
baralluga	carrau	joguèt	armilla	bragues (sempre dia calçons)	calces/calcetes	samarreta	caputxa	roig	sènia
baralluga	carraca	joguèt	armilla	bragues	calcetes	samarreta	caputxa	roig	sènia
baralluga	carrau	joguèt	corpinyo	bragues	mitges	samarreta	catxutxa	roig	sènia

E60	E61	E62	E63	E64	E65	E66	E67	E68	E69
este	traure	naïxer	vindre	tenir	escatxillat	lligixo	vomitar	ampapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	escatxillat	lligixo	potar i vomitar	ampapussar	afanes
aquest	traure	naïxer	vindre	tenir	esquitxat	llegeixo	vomitar	ampapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	ascarritxat	llijo	bosar	ampapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	ascarritxat	llijo	bosar	ampapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	escatxillat	llijo	vomitar	ampapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	escatxillat	llijo	vomitar	empapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	escatxillat	llijo	vomitar	ampapussar	afanyes
este	traure	naïxer	vindre	tindre	escarritxes	llijo	vomitar	empapussar	afanyes o menejat

E70	E71	E72	P73	P74	P75	P76	P77	P78	P79
arreglat	sottesu	castrar	fosa	templat	N	cotilla/xafardera	menut	xiquet	joves
asseat/arreglat	soltesseu	castrar	fusa	templat/templada (no ho diria mai)	N	xafardera	menut	xiquet	jòvens
enllestit	solteu	castrar	fosa	templat	somiatruites	cotilla	menut	nens	joves
amanit	solteu	castrar	fusa	templat	N	xafardera	menut	xiquet	jòvens
amanit	soltesseu	capar	fusa	templat	N	xafardera	menut	xiquet	joves
amanit	amollesseu	capar	fusa	templat	ensumiarotllos	xafardera	menut	xiquet	jòvens
amanit	amollesseu	capar	fusa	templat	ensumiatriutes	xafardera	menut	xiquet	jòvens
amanit	soltesseu	capar	fusa	templat	tarambana o ensumiarotllos	xafardera o batxillera	menut	xiquet	jòvens
amanit	amollesseu	capar (me per s'ha fus	templat		ensumiarotllos	batxillera	menut	xiquet	jòvens

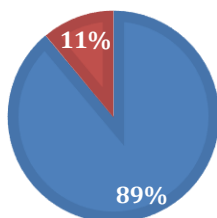
P80	P81	P82	P83	P84	P85	P86	P87	P88
marges	homes	mitat	reis mags	somni	dumenge	palpant	després ahir	passat demà
màrgens	hòmens	mitat	reixos mags	somni	domenge	palpant	después ahir	después demà
marges	homes	mitat	reis mags	somni	diumenge	palpant	passat ahir	passat demà
màrgens	hòmens	mitat	reis mags	somni	domenge	guipar	abans d'ahir	después demà
marges	homes	mitat	reis mags	somni	dumenge	palpant	abans d'ahir	passat demà
màrgens	hòmens	mitat	reis mags	somni	domenge	a les palpentes	abans ahir	después demà
màrgens	hòmens	mitat	reis mags	ensomit	domenge	a la paupa	abans d'ahir	ensundemà
màrgens	hòmens	mitat	reixos mags	ensomit	domenge	a les palpentes (però sap que no ho diuen: inclou la paupa)	després ahir	ensundemà
màrgens	hòmens	mitat	reixos mags	ensomit	domenge	a paupons	després ahir	después demà

III. GRÀFICS DELS RESULTATS DE L'ENQUESTA LÈXICA TANCADA

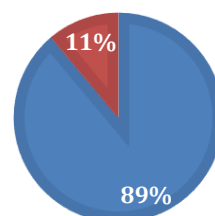
P9

■ caragol ■ cargol

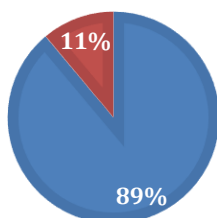
P10

■ rabosa ■ guineu

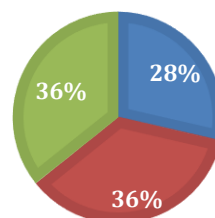
P11

■ corder ■ xai

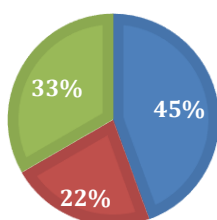
P12

■ bruixa ■ libèl·lula ■ Sol. Cast

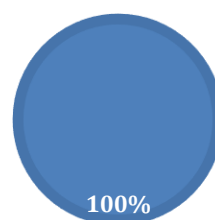
P13

■ mifa ■ òliba ■ Sol. Cast.

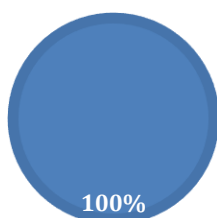
P14

■ sépia ■ súpia

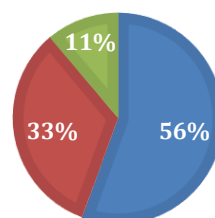
P15

■ polp ■ pop

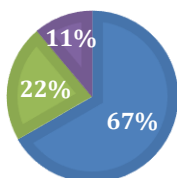
P16

■ canyut ■ navalla ■ N

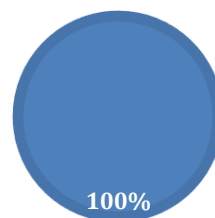
P17

catxel escopinya
Sol. Cast Altr. Sol.

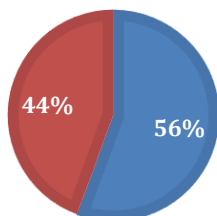
P18

llangostí llagostí

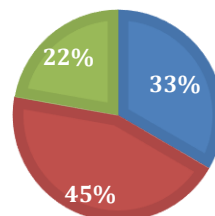
P19

rabera ramat

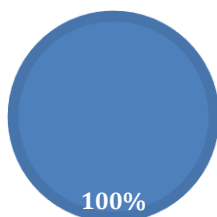
P20

aigüera pica Sol. Cast

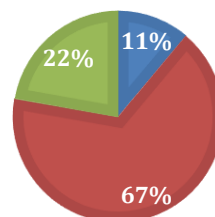
P21

casso cassó

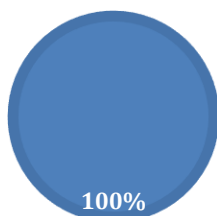
P22

vaixella escuranda Alt. Sol.

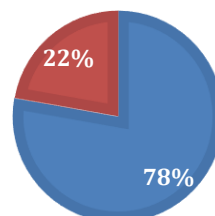
P23

granera escombra

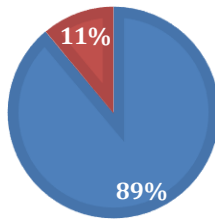
P24

ouera overa

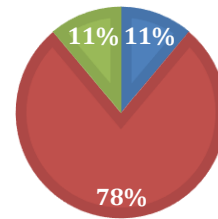
P25

■ espill ■ mirall

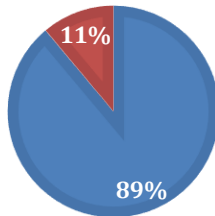
P26

■ frontissa ■ Sol. Cast. ■ N.

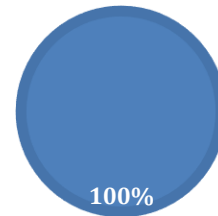
P27

■ fúmeral ■ xemeneia

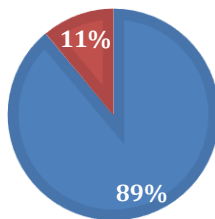
P28

■ Poval/poal ■ Galleda

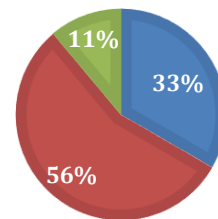
P29

■ totxo/tobot ■ maó*

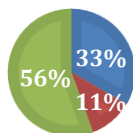
P30

■ carlota [o] ■ carlota [ɔ] ■ pastanaga

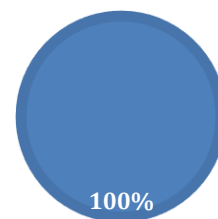
P31

■ colombro
■ cogombre (amb var.)
■ Sol. Cast.

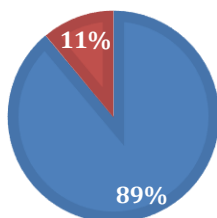
P32

■ carabassa ■ carbassa

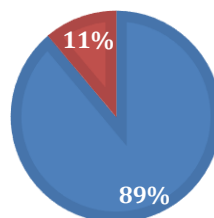
P33

■ maçana ■ poma

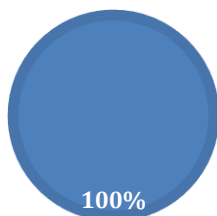
P34

■ pataca ■ patata

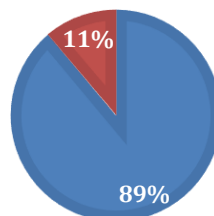
P35

■ bajoca ■ mongeta tendra

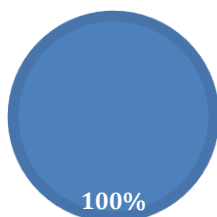
P36

■ primentó ■ pebrot

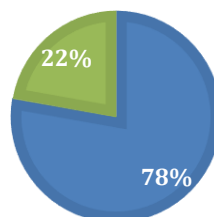
P37

■ carabassó ■ carbassó

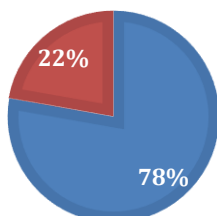
P38

■ meló de moro ■ síndria ■ Doble sol.

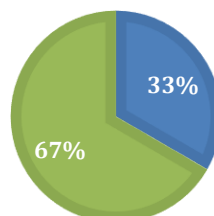
P39

■ espàrrec ■ espàric

P40

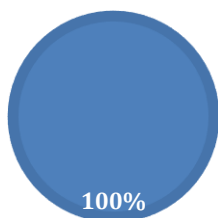
■ mongetes ■ crispetes ■ Sol. Cast.

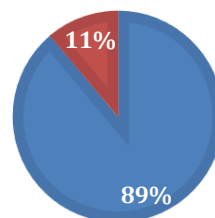
P41

■ panís ■ blat de moro

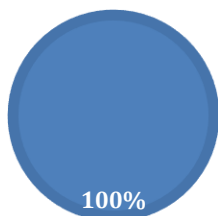
P42

■ amanida ■ ensalada

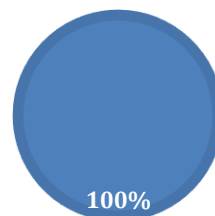
P43

■ xocolate ■ xocolata

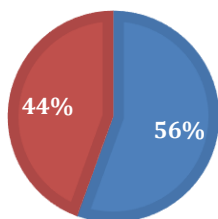
P44

■ anou ■ nou

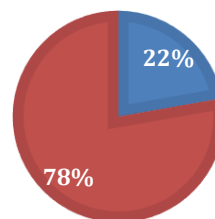
P45

■ Brossat ■ Mató

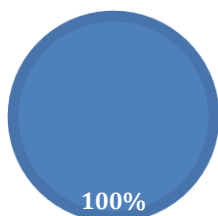
P46

■ baldana ■ botifarra

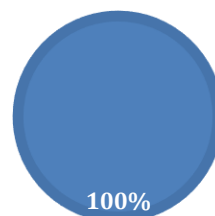
P47

■ caldo ■ brou

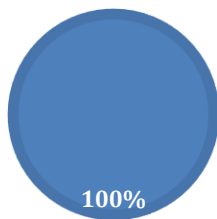
P48

■ mam ■ Alt. Sol.

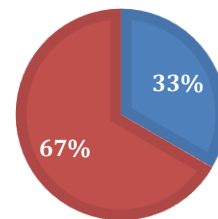
P49

■ birles ■ bitlles

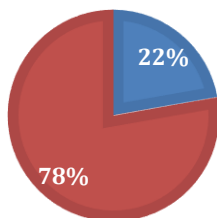
P50

■ baralluga ■ baldufa

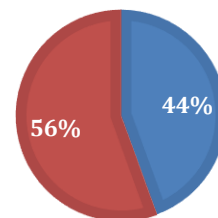
P51

■ carrau ■ carraca

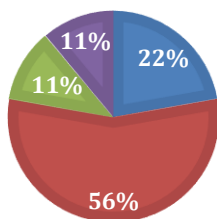
P52

■ joguet ■ joguina

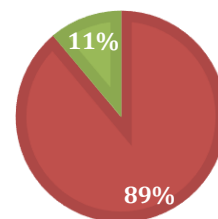
P53

■ Armilla ■ Xaleco ■ Jupetí ■ Alt. Sol.

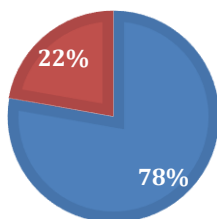
P54

■ calces ■ bragues ■ calçons

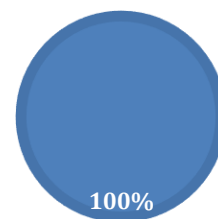
P55

■ calces/calçetes ■ mitges

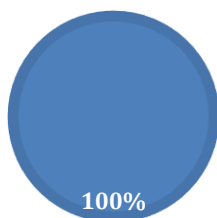
P57

■ caputxa ■ catxutxa

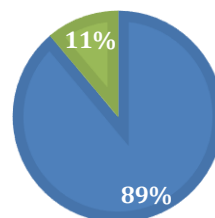
P58

■ roig ■ vermell

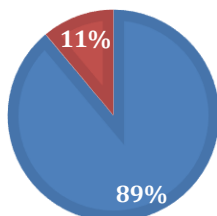
P59

■ sénia ■ sínia ■ N

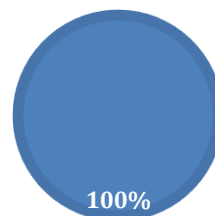
E60

■ este ■ aquest

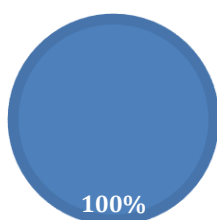
E61

■ traure ■ treure

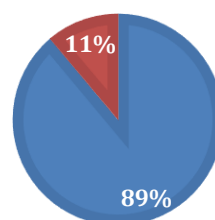
E63

■ nàixer ■ nèixer

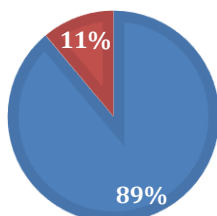
E64

■ tindre ■ tenir

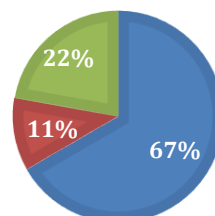
E65

■ escatxillar/escarritxat ■ esquitxar

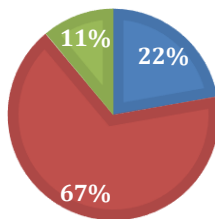
E66

■ llijo ■ llegeixo ■ lligixo

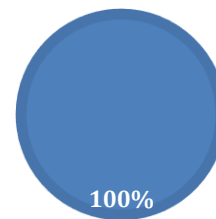
E67

■ boçar ■ vomitar ■ Sol. Cast.

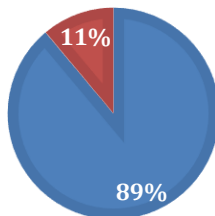
E68

■ empapussar ■ pèixer

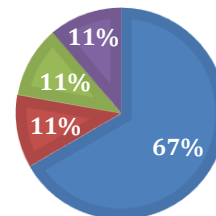
E69

■ afanyes ■ afanes

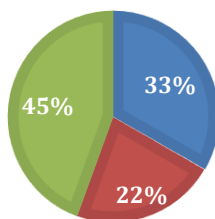
E70

■ amanit ■ asseat ■ arreglat ■ enllestit

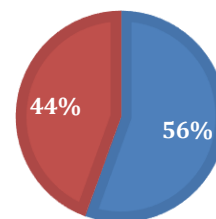
E71

■ amollesseu ■ solteu ■ soltesseu

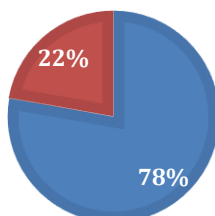
E72

■ capar ■ castrar

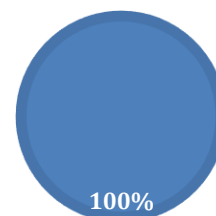
P73

■ fusa ■ fosa

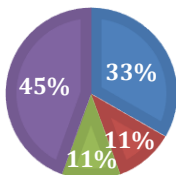
P74

■ templat ■ eixerit

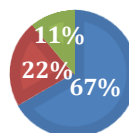
P75

■ ensomiarotllos ■ somiatruites
■ ensumiatruites ■ N

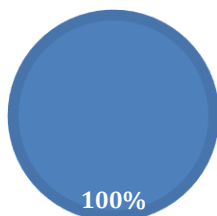
P76

■ batxillera/xafardera
■ cotilla
■ batxillera

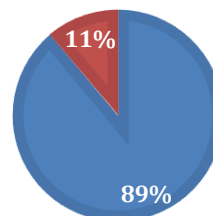
P77

■ menut ■ petit

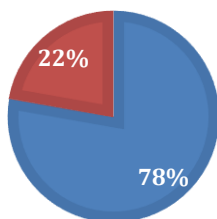
P78

■ xiquet ■ nen

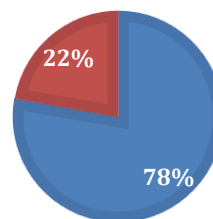
P79

■ jóvens ■ joves

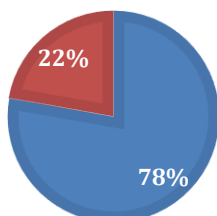
P80

■ màrgens ■ marges

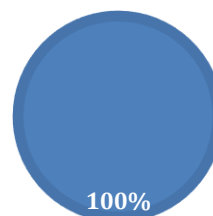
P81

■ hòmens ■ homes

P82

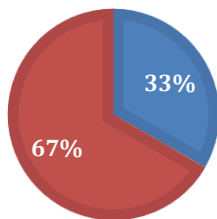
■ mitat ■ meitat

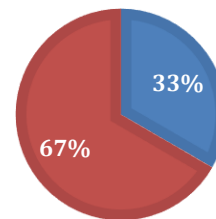
P83

■ reixos mags ■ reis mags

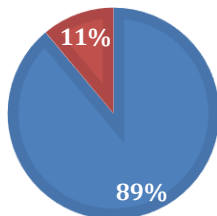
P84

■ ensomnit ■ somni

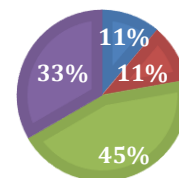
P85

■ domenge ■ diumenge

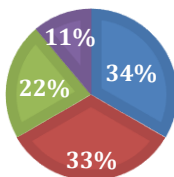
P87

■ despúes ahir ■ passat ahir
■ abans d'ahir ■ despús ahir

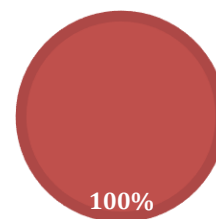
P88

■ después demà ■ passat demà
■ ensundemà ■ despús demà

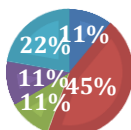
P56

■ samarra ■ samarreta

P86

■ a la paupa ■ palpant
■ guipar ■ a paupons
■ a les palpentès

IV. ENQUESTA OBERTA. TRANSCRIPCIONS

INFORMANT 8: Anècdotes festives i familiars

A Godall són molt fiesteros, molt. I com astan sempre **contrapuntats**; que **ne nyan** dos; **nyan** dos casals de **güelos** i quan fan ball: dos balls @. A godall sempre ha sigut així. Aquí quan jo era **menuda** hi havien dos balls: este d'aquí **i'l** de Bulla, allí **ante** Pere, Pedro, s'ha comprat la casa, a la part de baix. I les dones mos **anviaven** a les **xiquetes**: **veu** (*aneu*) allà a **vore** que fan. I vam anar a **vore-hu**, i hi havia una dona que li **d(e)ien** la tia Pepeta la gorda: «**An** (*on*) va esta **basura** per aquí!». Això a **natros**, mare::: Li van dir a l'oncle Xato, que era **sun** iaio de la Maria Teresa, un home que anava vestit de pagès, «**mos** ha dit basura». Ai, allí **va hi haviguer** la de sant quintin. Les d'aquí mos **anviaven** a **batxillejar** a **vore** que **fe(i)en**. **Claro**, natros érem... vuit, nou anys, no teníem molt més no.

Tun pare va anar a Godall; anaven molt a Godall **allavons**, en les godallenques. Una nit allà dalt, allí dalt **fe(i)en** lo ball a les **ascoles** velles. **Fe(i)a** festa i ell vinga a **arramblar-se** i quan va arribar a casa li vaig dir: «**hai** (*he*) estat a puntet d'anar-te a buscar una manta» «I **pa** que la vull la manta, mama?» Dic: «aquella xiqueta tenia molt de fred, perquè tu no paraves **d'arraserar-la** @. Ara no **hu** pots dir, **allavons** encara se podien dir coses @. Ai aquella xiqueta, **l'a(l)tre** dia me la vaig vore que se va vindre a l'anterro del vell Bonavila i està més vella que **sa** mare.

A **tun** pare, lo primer dia que li vam comprar la moto, **claro**, vam fer **pataques** a l'Ullal i tots los diners que vam **traure**, sense dir-li res, vaig dir: «li podríem **crompa(r)** una moto a Jesús, perquè se n'havia d'anar a l'institut! Lo primer any **minjava** a l'institut, **después** anava, pujava i baixava. I sense dir-li res, **tun** iaio'l va **agarrar** i se'n van anar i diu: va **(a)nem** que't compraràs una **amoto**. Com!, va tindre una alegria. **Después** se n'anava **tun** tio **Jusep** en'ell, **detràs**, i **fe(i)a** [sons amb la boca] @: «no cal rentar-me la cara mama». Això **hu hai** dit perquè anaven a Godall. Tota la colla tenien **amotos**. Tenien quinze anys. Ai la moto, la moto. I xiquet! me desperto a les dos del matí; jo sempre tocava **baix** (*per sota*) al llit a **vore** si estaven: «Jesús no ha vingut, mare, baixo **par'avall**. No la moto no està». Al cap d'un **rato** la moto sense **vindre**, **pos que's això!** **Tun** iaio se va aixecar: «**astàs ben apanyada**. Si tu'm fas cas, te moriràs tu i ells se quedaran». Torno a pujar dalt i sento la Paca que **astava** com jo. Les quatre del matí i **tun** pare sense acudir, les cinc del matí, de dia ja, mare::, i jo me moria, **ja'ls** ha passat **algo**, perquè d'aquí a Godall... Només

anaven a Godall i tornaven. I a les 5 del matí, de **dal(t)** de la barana sento la moto que **astava** dalt al pinet, a l'**a(l)tra** part de barranc. *En resumides cuentas*, que de Godall se'n va anar a Aldover, /i asta a la voreta sas Aldover/. Los d'Aldover los van pinxar les **amotos**, perquè la gent se **contrapuntava**. *Bueno*, que **antes** no van acabar d'arreglar los **pinxassos** van fer les sis del matí. Los hagués matat, i la Paca **tamé**!

I'l dia que van **tindre** l'accident tun tio i ta mare en lo 850. Aquí **detràs** al de Pere. Va ser per sant Jaume, i anava **Juan** Manuel Serrat, tocava a la Ràpita. **Natros** vam fer melons i vam **astar** treballant tot lo dia com a locos. La Sara se'n va anar-se'n en **Jusep** a la Ràpita [...]. *Claro*, no (a)nava **corren(t)s**, lo cotxe va fer *pom*, però va **agarrar** lo canto dels **tobots** i com los cotxes de seguida són de paper, *pos bueno*, mira, així. Ta mare va fer cap baix a l'**asiento** @. De coses d'estes a munts, si me n'han passat!

Tun pare va **surtir** per la barana de dalt, hi ha un **puesto** que és més ample. Jo no me n'havia donat **conte** (*compte*) perquè allí **astava'l comú** (*lex. vàter*), no teníem vàter. **Antasta'l** (*on està*) xiquet? Surto i me'l veig que havia passat per damunt de l'**auralita** i **astava** a la vora de la paret que hi havien animals: «titis, titis». Jo no sabia com fer-ho, perquè dic que no me **s'asbarre**. Quan vaig **puguer-lo ansampar**, vaig buscar de seguida uns filferros i vaig lligar la barana. /Allí no passava ni un xiquet **minut** (*menut*), passava un bou si **t'ancantes**/. A l'oncle **Grasio** li va dir: «jo no caic mai». Per la costera **aquella** hi havia bonys, pedres, forats, no hi havia res pla. I ell baixava en la bicicleta. **Natros** li vam comprar un tricicle, perquè quan mun tio **Juaquin fe(i)a de jóvens**, dic: «tio **anviam** una bicicleta». I **anquell** home li diu: «oco fillet que cauràs» i diu «jo no caic mai». Conta, **ancara** no havia arribat, no res, que ja va caure, va **pelar-se'ls ginolls i'ls colzes**. I arriba allí davant i l'home li diu: «has vist com **t'hu hai** dit» «i ara que **asperes**, que jo **plore**».

INFORMANT 5: Reflexió sobre l'explotació laboral.

Nyan coses molt curioses, **per exemple'ls** dies de vacances al món, dels països que fan més vacances o **menos**, sabeu quin és lo país que té **menys** vacances del món? Estats Units. 10 dies, Estats Units, 10 dies, 10 *fucking* dies. No, sí, no, això **hu** dic per com **astà** controlat, **perquè'l que's**, hu estic ficant en lo cas d'Estats Units, perquè'l que's lo bressol del capitalisme i del salvatgisme, que allí la gent, s'està gent en càncer, que diu, no, no, jo'm **moric** perquè no puc **pagar-me'l** tractament de 300.000 euros, dòlars, que si no hauré de

dixar la família arruïnada. Tu veus, en lo fentanil, la gent pels carrers diu, però això què és, Bogotà? I no, no, això's Chicago. Tu veus lo racisme que tenen **anquella** la societat, i allò és lo bressol del capitalisme. 10 dies, allí's **traballa**. Parlen de **natros**, dels catalans, mare meua. Som aprenents. No, és molt curiós, hi ha països, no sé, **nya** un que té 42. És molt curiós lo dels dies de vacances laborables.

INFORMANT 2: Vivències personals i anècdotes.

Lo primer dia, quan vam arribar, me'n recordo que teníem molta gana, **astàvem** molt cansats, i vam **dixar** les **motxiles** a l'apartament i vam anar a dinar a algun **puesto**, i vam anar al **pijor puesto** que podíem anar. **Pa'** començar lo nom del restaurant ja no era ni italià, me sembla que estava en anglès, o en **alemà**, no me'n recordo. **Después**, lo **minjà** mos van traure una **pitza** que era més **minuda** que les del Moré, i mos van clavar una **dinerada** només per un plat pa' **cada-ú** i una aigua pa **cadascú**. No sé si recordo que 14 euros aigua para tots, o sigue pa quatre persones, imagina't, o més. **Después**, me'n recordo que **tamé** avui mos han intentat robar, perquè **lo** primer dia quan vam arribar a Termini ja vam **vore** una colleta de gent que se dedicaven a robar a la gent, lo que **feen** era **surtir**, venien en lo metro, **surtien** del metro quan lo metro anava **a tope**, i quan arribaven baixaven, **veen** la gent, se posaven **detrás** de l'última persona que anava **a-antrar**, i com que'stava **a tope**, li robaven lo **bolso** i se n'anaven **correns** de manera que no tenien **tems** a córrer, perquè se'ls **hu** tancaven la porta. [...] Me va parèixer curiós que una de les finestres de **la escultura** de la Fontana di Trevi no està feta real, sinó que només està pintada, perquè **l'artista**, que ara no me'n recordo com se diu, que va esculpir o dissenyar la Fontana, va **somniar** la nit abans de fer-la que sa filla se suïcidava per la finestra, i per tal d'evitar este **somni**, en lloc de fer-la de veritat, lo que va fer va ser pintar-la. **Tamé** me va encantar lo **Foro Romano**, vam vore la **tumba** de **Julio** César, me va parèixer molt bonic.